Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav Dálného východu

Bakalářská práce

Bc. Romana Křížková

Proměna postojů Kuomintangu a Demokratické pokrokové strany v otázce čínsko-taiwanských vztahů

Evolution of Attitudes of the Kuomintang and the Democratic Progressive Party Towards Sino-Taiwanese Relations

Praha, 2015

vedoucí práce: Mgr. Ondřej Klimeš, Ph.D.

Chtěla bych na tomto místě poděkovat Mgr. Ondřejovi Klimešovi, Ph.D.,
za odborné vedení, pomoc a cenné rady při psaní této bakalářské práce.

„Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.“

V Praze dne 20. 1. 2015

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zabývá proměnou čínsko-taiwanských vztahů (*haixia liang'an guanxi* 海峽兩岸關係) z hlediska dvou nejsilnějších politických stran na Taiwanu, a to Demokratické pokrokové strany (*Minzhu jinbu dang* 民主進步黨) a Kuomintangu (*Guomin dang* 國民黨). Cílem této práce je provést analýzu proměny dosavadního vývoje čínsko-taiwanských vztahů za použití rétoriky inauguračních projevů prezidentů (*Zongtong jiuzhi yanshuo* 總統就職演說) Čínské republiky učiněných v letech 1996–2012, neboť prezidentem na Taiwanu se zpravidla stává předseda strany, tudíž se jedná o prohlášení učiněná nejen nejvyššími představiteli státu, ale zároveň také nejvyššími představiteli daných politických stan. Pomocí inauguračních projevů si tato práce klade za cíl vypozorovat trend čínsko-taiwanských vztahů a na jeho základě nastínit možný budoucí vývoj, neboť eskalace dlouhodobě napjatých vztahů mezi Čínskou republikou a Čínskou lidovou republikou by mohla znamenat bezpečnostní riziko pro daný region.

Klíčová slova: Kuomintang 國民黨, Demokratická pokroková strana 民主進步黨, čínsko-taiwanské vztahy 海峽兩岸關係

Thesis abstract

This Bachelor Degree Thesis inspects the evolution of attitudes of the Kuomintang (*Guomin dang* 國民黨) and the Democratic Progressive Party (*Minzhu jinbu dang* 民主進步黨) towards Sino-Taiwanese relations (*Haixia liang'an guanxi* 海峽兩岸關係). The aim of this Bachelor Degree Thesis is to outline the evolution of Sino-Taiwanese relations up to now. To deal with this task this Bachelor Degree Thesis uses the inauguration speeches of

presidents (*Zongtong jiuzhi yanshuo* 總統就職演說) of the Republic of China during the years 1996–2012. The reason why this Thesis is using the rhetoric of inauguration speeches is that in Taiwan the chairman of a political party becomes the president, therefore the speeches he makes do not only represent the opinion of the state highest representative but they also represent the opinion of the political party. By the analysis of inauguration speeches this Thesis wants to observe the trend in the evolution of Sino-Taiwanese relations and outline possibilities of the future development because the escalation of long-term tense relations between the Republic of China and the People's Republic of China could mean a safety threat for the whole region.

Keywords: Kuomintang 國民黨, Democratic Progressive Party 民主進步黨, Sino-Taiwanese relations 海峽兩岸關係

Obsah

1. Úvod....8
1.1 Východiska....9
1.2 Prameny a literatura....11
1.3 Problematická místa....12
1.4 Historický vývoj vztahů Taiwanu s pevninou....14
2. Éra prezidenta Lee Teng-huie 李登輝 (1996–2000)....22
2.1 Funkční období 1996–2000....23
2.2 Dílčí závěr....26
3. Éra prezidenta Chen Shui-biana 陳水扁(2000–2008)....28
3.1 První volební období (2000–2004)....28
3.2 Druhé volební období (2004-2008)....31
3.3 Dílčí závěr....34
4. Éra prezidenta Ma Ying-jeoua 馬英九 (2008–dosud)....38
4.1 První volební období (2008–2012)....38
4.2 Druhé volební období (2012–dosud)....41
4.3 Dílčí závěr....44
5. Závěr....48
5.1 Proměna čínsko-taiwanských vztahů....48
5.2 Obecné charakteristiky prezidentských projevů....51
5.3 Možné řešení do budoucna....54
Slovníček pojmů....58
Prameny a literatura....64
Prameny....64
Literatura....67
Příloha....72
Graf č. 1 Identifikace obyvatel jako „Taiwanci“ či „Číňané“ (1992-2014)....72

Seznam zkratek

BFA = Asijské fórum Boao

ČLOA = Čínská lidová osvobozenecká armáda

ČLR = Čínská lidová republika

ČR = Čínská republika

DPS = Demokratická pokroková strana

DW = německá rádiová stanice Deutsche Welle

KMT = Kuomintang

KSČ = Komunistická strana Číny

MZV = Ministerstvo zahraničních věcí

NS = Nová strana

PS = Poslanecká sněmovna

RB OSN = Rada bezpečnosti Organizace spojených národů

SARS = těžký akutní respirační syndrom

SBL = Strana blízká lidu

SOE= volby druhého řádu

TUS = Taiwanská unie solidarity

USA = Spojené státy americké

WHO = Světová zdravotnická organizace

ZYS = Ústřední tisková agentura

1. Úvod

Vztahy mezi Čínskou republikou (*Zhonghua minguo* 中華民國; ČR) neboli Taiwanem a Čínskou lidovou republikou (*Zhonghua renmin gongheguo* 中華人民共和國; ČLR) jsou napjaté již od doby, kdy Kuomintang (*Zhongguo guomin dang* 中國國民黨; KMT) prohrál v občanské válce (*Guo gong neizhan* 國共內戰) a byl donucen uchýlit se do exilu na Taiwan (1949).[1] Postavení ČR v rámci mezinárodního společenství bylo ještě více oslabeno poté, co byla v roce 1971 nahrazena v Radě bezpečnosti Organizace spojených národů ČLR.[2] I přesto se v oblasti Taiwanské úžiny (*Taiwan haixia* 台灣海峽) daří zachovávat relativní klid, který je čas od času narušen provokací z jedné či druhé strany. Mohlo by se tedy zdát, že zachování statutu quo je ideálním řešením, avšak tento stav přináší ČR a jejím občanům řadu úskalí.

Taiwan dodnes není a ani nemůže být členem mnoha významných mezinárodních organizací, a pokud se může účastnit jejich jednání, pak maximálně jako přidružený člen nebo jako pouhý pozorovatel. Je to z toho důvodu, že členy takovýchto organizací mohou být často jen nezávislé státy. V současné době udržuje Taiwan diplomatické styky s 22 státy, převážně se jedná o státy Latinské Ameriky, Afriky a Oceánie. Z evropských států pak s ČR udržuje diplomatické vztahy pouze Vatikán (MZV 2014).[3]

Když před více jak deseti lety v roce 2002 vypukla v jihovýchodní Asii pandemie SARS (*Yanzhong jixing huxi zonghezheng* 严重急性呼吸综合症, též pod zkratkou *sasi* 薩斯), která se následně rozšířila i do jiných částí světa, nemohl Taiwan zpočátku koordinovat svoje krizové plány se Světovou zdravotnickou organizací (WHO), neboť z hlediska WHO byl považován za provincii ČLR. Současný stav lze proto jen stěží považovat za ideální.

[1] Občanská válka v Číně byla ideologickým a vojenským konfliktem mezi vládnoucí stranou Kuomintang pod vedením Čankajška a KS Číny (*Zhongguo gongchan dang* 中國共產黨; KSČ) pod vedením Mao Zedonga 毛澤東 (1893–1976). Tento konflikt se dá rozdělit na tzv. první občanskou válku (*Diyici guo gong neizhan* 第一次國共內戰; 1927–1937) a druhou občanskou válku (*Dierci guo gong neizhan* 第二次國共內戰; 1945–1949). V období mezi lety 1937 až 1945 došlo k uzavření dohody o spojenectví mezi představiteli obou stran a utvoření jednotné fronty, neboť bylo potřeba vzdorovat japonské agresi, která započala v roce 1931 vpádem Japonska do Mandžuska (Fairbank 2007: 374–9).

[2] Účast Čínské lidově osvobozenecké armády (*Zhongguo renmin jiefang jun* 中國人民解放軍) ve válce v Koreji a následné označení Čínské lidové republiky za spoluagresora války sloužily jako argument pro odepření členství ČLR v OSN až do roku 1971 (Bakešová et al. 2004:100–1).

[3] Kompletní přehled států, které udržují diplomatické vztahy s ČR je k dispozicii na stránkách Ministerstva zahraničních věcí (MZV b.r.).

1.1 Východiska

Tato práce se zabývá problematikou čínsko-taiwanských vztahů, neboť se domnívám, že přestože se jedná o vleklý konflikt, který délkou svého trvání připomíná izraelsko-palestinský konflikt od založení státu Izrael v roce 1948, s tím rozdílem, že Taiwan nikdy nezávislost nevyhlásil, představuje i nadále trvalé ohrožení bezpečnosti a stability v regionu, neboť ČR od útěku nacionalistů na Taiwan čelí permanentní hrozbě vojenské invaze ze strany ČLR. Eskalace dlouhodobě napjatých vztahů mezi ČR a ČLR by mohla znamenat bezpečnostní riziko pro daný region. Z tohoto důvodu si myslím, že je toto téma i nadále aktuální a je potřeba se jím zabývat, abychom byli schopni analyzovat situaci a předvídat pravděpodobný budoucí vývoj v oblasti. Nicméně jsem si vědoma toho, že slabinou takovýchto analýz bývá, že počítají s racionálním chováním aktérů, tudíž jejich výpovědní hodnota je limitovaná.

Cílem této bakalářské práce je provést analýzu proměny dosavadního vývoje čínsko-taiwanských vztahů (*haixia liang'an guanxi* 海峽兩岸關係) za použití rétoriky inauguračních projevů prezidentů ČR v letech 1996–2012, neboť se domnívám, že v prezidentských projevech jsou akcentovány obecně přijímané normy a hodnoty, které nám umožňují exkurz do společenského konsenzu a umožní nám tak vypozorovat trend směřování čínsko-taiwanských vztahů z hlediska dvou nejsilnějších stran na Taiwanu, a to Kuomintangu a Demokratické pokrokové strany (*Minzhu jinbu dang* 民主進步黨; dále jen DPS), které pravidelně obsazují prezidentský post, a na jeho základě nastínit možný budoucí vývoj. Během let 1996–2012 se na Taiwanu uskutečnily patery prezidentské volby, celkově tedy hodlám analyzovat 5 inauguračních projevů.

Počátek zkoumaného období jsem zvolila díky významné změně, ke které na Taiwanu došlo. V březnu 1996 se konaly historicky první přímé prezidentské volby (*zongtong zhijie minxuan* 總統直接民選), při nichž byl ve funkci prezidenta potvrzen kandidát nacionalisticky orientovaného Kuomintangu rodilý Taiwanec Lee Teng-hui (*Li Denghui* 李登輝),[4] který vykonával úřad prezidenta již od roku 1988, kdy ve funkci prezidenta nahradil syna generála

[4] V případě jmen taiwanských politiků používá tato práce fonetického přepisu dle taiwanských zvyků, neboť v tomto fonetickém přepisu jsou zavedena na Taiwanu a jsou tak běžně užívána.

Čankajška Chiang Ching-kua (*Jiang Jingguo* 蔣經國; 1910–1988), který vykonával úřad od roku 1978.[5]

První přímé prezidentské volby znamenaly významný mezník v procesu demokratizace (*minzhu hua* 民主化), který na Taiwanu započal v druhé polovině osmdesátých let 20. století.

V následujících prezidentských volbách v roce 2000 vyhrála opoziční DPS a dosadila tak do čela státu svého kandidáta Chen Shui-biana (*Chen Shuibian* 陳水扁). Tím, že došlo k alternaci stran na nejvyšším postu,[6] bylo završeno období přechodu mezi autoritativním režimem KMT a demokracií se soutěživým volebním systémem.

Po volbách v roce 2008 obsadila prezidentský post po osmi letech opět strana Kuomintang. První volební období (2008–2012) prezidenta Ma Ying-jeoua (*Ma Yingjiu* 馬英九) znamenalo pro taiwanskou politiku uvolnění zablokovaného systému díky období souhlasných většin. Mandát prezidenta tak byl velmi silný. Prezident Ma ve své funkci setrval i po volbách v lednu 2012, kdy porazil kandidátku opoziční DPS Tsai Ing-wen (*Cai Yingwen* 蔡英文).

Na základě výše uvedených důvodů se tato práce bude zabývat programovými prohlášeními stran zosobněných v postojích konkrétního prezidenta jakožto nejvýše postaveného představitele dané politické strany a vrchního velitele ozbrojených sil. Proto se tato práce nebude zabývat politickými postoji premiérů, přestože jsem si vědoma jejich vlivu na formulování zahraniční politiky ČR.

Práce používá ke splnění svého cíle dvou metod, a to metodu kompilační a metodu analytickou. Výzkumné šetření probíhá formou analýzy inauguračních projevů prezidentů ČR,

[5] O procesu demokratizace na Taiwanu je možné se více dočíst např. v *Taiwan: National Identity and Democratization* (Wachman 2004).

[6] Taiwan je sice poloprezidentským systémem, nicméně zde nedochází k oscilaci moci mezi prezidentem a premiérem, respektive prezidentem Výkonného dvora (*Xingzheng yuan* 行政院), neboť v případě Taiwanu se premiérem nestává, tak jak tomu bývá např. v České republice, předseda strany, nýbrž jiný vysoce postavený funkcionář, neboť platí, že předseda strany zpravidla obsazuje prezidentský post. Pozice prezidenta na Taiwanu je díky tomu velmi silná. Prezident totiž nezastupuje pouze svůj názor, ale zastupuje názor celé strany. V tom se opět liší pozice prezidenta ČR a prezidenta České republiky. V České republice je prezident vnímán jako nestranný politický subjekt, kdežto na Taiwanu je pevně spjat s konkrétní politickou stranou. V době souhlasných většin navíc může opírat výkon své moci o podporu Legislativního dvora (*Lifa yuan* 立法院) a stává se tak nejsilnějším politickým subjektem na Taiwanu.

kde se vzhledem k účelům a rozsahu naší práce zaměříme pouze na ty části, které jsou věnovány čínsko-taiwanským vztahům, případně zahraniční politice ČR.

Empirická část práce, která se zabývá analýzou inauguračních projevů prezidentů ČR, je členěna do třech kapitol, vztahujících se tematicky k období daného prezidenta.

1.2 Prameny a literatura

Pro své potřeby používá tato práce odborných pramenů a literatury zahraniční i české provenience. Pokud jde o primární prameny, se kterými pracuji, pak si zde můžeme uvést inaugurační projevy prezidentů ČR nebo oficiální dokumenty státních institucí či jednotlivých stran. V případě inauguračních projevů se jedná o prameny psané v čínském jazyce. V případě oficiálních dokumentů jde o prameny, které jsou psány buď v čínském či v anglickém jazyce.

Pokud jde o sekundární literaturu, využívá tato práce především odborných článků, které se vztahují k námi zkoumanému tématu. Tyto články pak používám jako podpůrnou literaturu.

V případě literatury zahraniční provenience se můžeme nejčastěji setkat s odbornými články taiwanských autorů, kteří působí buď na Taiwanu, či v USA. Z taiwanských autorů se problematice čínsko-taiwanských vztahů dlouhodobě věnuje např. profesor Wu Yu-shan 吳玉山, který působí na *Guoli zhengzhi daxue* 國立政治大學. Na toto téma napsal již mnoho článků a příspěvků. Můžeme si zde uvést například kapitolu "The Evolution of the KMT's Stance on the One-China Principle: National Identity in Flux.", která je součástí publikace „*Taiwanese Identity in the 21st Century: Domestic, Regional and Global Perspectives*" Schuberta a Dammse (Wu 2011: 51–71) či jeden z jeho nejaktuálnějších článků "From Identity to Economy: Shifting Politics in Taiwan", uveřejněném v *Global Asia* z roku 2013 (Wu 2013: 114–9). Problematikou čínsko-taiwanských vztahů se také zabývá např. článek od Qiua 邱 a Tonga 童 „*Chen Suibian zhengfu yu Ma Yingjiu zhengfu de Zhongguo zhanlue zhi bijiao yu jiantao* 陳水扁政府與馬英九政府的中國戰略之比較於檢討 [Revize a srovnání čínské strategie za vlády prezidentů Chen Shuibiana a Ma Yingjiua]", který byl uveřejněn v *Taiwan guojia'anquan zhengce pinglun* 台灣國家安全政策評論 v roce 2008

(Qiu a Tong 2008: 78–99). Dále si můžeme uvést článek Changa a Holta z roku 2009 „Taiwan and ROC: A critical analysis of President Chen Shui-bien's construction of Taiwan identity in national speeches" uveřejněný v časopise *National Identities* (Chang a Holt 2009: 301–30) či článek od Nioua a Paolina z roku 2003 „The rise of the opposition party in Taiwan: explaining Chen Shui-bian's victory in the 2000 Presidential election" uveřejněný v *Electoral Studies* (Niou a Hsieh 1996: 545–50).

Za povšimnutí také stojí monografie *Democratizing Taiwan* od Bruce J. Jacobse, která sleduje proměny politického systému na Taiwanu ve stejném období, kterým se zabývá tato práce (Jacobs 2012). Problematikou identifikace obyvatel se zabývá např. Christopher Hughes v monografii *Taiwan and Chinese nationalism: national identity and status in international society* (Hughes 1997).

Pokud jde o zpracování tématu v českém prostředí, domnívám se, že toto téma není dostatečně zpracováno, pokud jde o aktuálnost. Problematikou čínsko-taiwanských vztahů se částečně zabývá Ivana Bakešová v knize *Dějiny Taiwanu* z roku 2004 (Bakešová et al. 2004) či v knize *Taiwan: jiná Čína* z roku 1992 (Bakešová 1992). Tímto tématem se také zabývá např. Rudolf Fürst ve svých populárně naučných článcích pro časopis Mezinárodní politika. Můžeme si zde uvést např. "Napětí v Tchajwanském průlivu a jeho internacionalizace" z roku 2001 (Fürst 2001: 17–20) či "Tchaj-wan a jeho nezávislost" z roku 2004 (Fürst 2004: 13–5). Naposledy se pak tímto tématem zabýval po volbách v roce 2008, kdy se k moci dostal opět Kuomintang, ve svém článku „Tchaj-wan čeká změna kursu", který též vyšel v časopise Mezinárodní politika (Fürst 2008: 14–7). Čínsko-taiwanským vztahům se též stručně věnuje David Šanc v knize *Pacifická Asie z politologické perspektivy* v kapitole „Politický systém Taiwanu" z roku 2009 (Šanc 2009: 99–134). Problémem těchto prací pak je nedostatečná aktuálnost a přílišná stručnost.

1.3 Poznámka k překladu termínů

V průběhu psaní této práce jsem narazila na problém správného překladu některých odborných termínů z oblasti politologie a mezinárodního práva, pro které nemáme v češtině

zavedený ekvivalent. Tyto pojmy jsou proto překládány opisem, a to i s vědomím, že místy se může překlad částečně odchýlit od originálu.

Uveďme si například pojem *shuangying* 雙贏. Tento pojem má původ v Teorii her,[7] respektive v adaptaci této teorie Johnem Nashem v rámci tzv. Nashovy rovnováhy (Nash 1996). Politologové by tento pojem přeložili jako *„win-win situation"*, neboť vědí, že se jedná o takovou situaci, kdy všechny zúčastněné strany usilují o zisk a zároveň se chtějí vyvarovat jakéhokoli konfliktu, který by vedl k případné ztrátě. A v tomto případě vzniká problém, neboť v češtině nemáme zavedený pojem, kterým bychom nahradili „*win-win situation"* a musíme tedy tento termín vysvětlit opisem. Proto jsem se např. pojem *shuangying* rozhodla překládat jako „situace, ze které profitují obě zúčastněné strany".

Stěžejním problémem této práce však bylo, jak se vypořádat s pojmem *Taiwan renmin* 台灣人民, který ve svém projevu používá např. prezident Chen Shui-bian. Zdánlivě se jedná o banální problém. Pokud jde o překlad jednotlivých slov, pak *Taiwan* přeložíme jako Taiwan a *renmin* jako lid. Ovšem problém nastává, pokud se tyto dvě slova pokusíme dát dohromady. Vyjde nám totiž taiwanský lid nebo chcete-li lid Taiwanu. A zde nastává zásadní problém. Kdo je to vlastně ten taiwanský lid?

Abych mohla tuto otázku uspokojivě zodpovědět, pak bych nejspíš musela napsat ještě jednu práci, která by se zabývala složením obyvatel Taiwanu. Nicméně pro potřeby této práce je třeba si uvědomit, že na Taiwanu žijí nejen Číňané, respektive Hanové, kteří přišli na Taiwan spolu s KMT, ale také Hanové, kteří na ostrov přišli ještě před KMT. Zvláštní skupinu pak představují domorodí obyvatelé.

A nyní se pokusme odpovědět na tuto otázku: *„Kterou z těchto skupin můžeme označit jako Taiwan renmin?"* Všechny? Nebo jenom domorodé obytele či obyvatele, kteří na ostrov přišli ještě před KMT? Či obě tyto skupiny? Identifikují se Číňané, kteří přišli na Taiwan spolu s KMT jako taiwanský lid? A jak se vlastně identifikují jejich děti, které se ale narodily již na Taiwanu? Koho lze tedy identifikovat jako *Taiwan renmin*? A kdo se skutečně cítí být *Taiwan renmin?*

[7] Původní teorie her, jejíž snahou bylo předvídat chování aktérů v určitém prostředí a za určitých podmínek, vychází z teorie navržené Johnem von Neumannem a Oscarem Morgensternem v roce 1944 v knize Theory of Games and Economic Behavior (Neumann a Morgernstern 1947). Tato teorie pak byla aplikována především v oblasti mezinárodních vztahů a ekonomie.

V této souvislosti bych ráda upozornila na výzkum *Zhengzhi daxue xuanju yanjiu zhongxin* 政治大學選舉研究中心 [Centrum univerzity Cheng-chi pro výzkum voleb] *Taiwan minzhong Taiwanren/ Zhongguoren rentong qushi fenbu (1992 nian 6 yue-2014 nian 6 yue)* 臺灣民眾臺灣人/中國人認同趨勢分佈 (1992 年 06 月~2014 年 06 月）[Proměna trendu identifikace obyvatel Taiwanu jako Taiwanci či Číňani červen 1992–2014], jehož cílem bylo vypozorovat trend vývoje identifikace obyvatel Taiwanu. Respondenti byli tázáni, zda sami sebe identifikují za a) jako *Taiwanren* 台灣人 [Taiwanec],[8] b) jako *Zhongguoren* 中國人 [kontinentální Číňan][9] či c) obojí. Zkoumané období bylo 1992–2014. Zatímco v roce 1992 se jako *Taiwanren* identifikovalo 17,6% obyvatel, jako *Zhongguoren* se identifikovalo 25,5% obyvatel a jako obojí se identifikovalo 46,6% obyvatel, v roce 2014 se trend výrazně změnil. Jako *Taiwanren* se identifikuje již 60,4% obyvatel, jako *Zhongguoren* pouhých 3,5% obyvatel a jako obojí 32,7% obyvatel (ZDXYZ 2014).[10] Stoupá tedy počet lidí, kteří se identifikují jako Taiwanci, a naopak klesá počet lidí, kteří se identifikují jako Číňané.

Cílem této práce ovšem není odpovědět na otázku, koho můžeme považovat za „Taiwance“ či kdo sám sebe tak označuje, nicméně bylo třeba s pojmem *Taiwan renmin* pracovat. A přeložit ho takovým způsobem, aby zároveň vystihl problematiku proměnlivé indentifikace obyvatel. Z toho důvodu jsem se nakonec rozhodla pro překlad „lid na Taiwanu“, abych zahrnula všechny skupiny obyvatel, disponující aktivním volebním právem, a to bez ohledu na to, zda oni sami sebe identifikují jako „Taiwance“ či nikoli.

1.4 Historický vývoj vztahů Taiwanu s pevninou

Jak jsme si již uvedli, vztahy mezi oběma stranami Taiwanské úžiny jsou napjaté více než šedesát let. K tomu, abychom lépe pochopili komplexnost tohoto sporu, je žádoucí seznámit se s jeho počátky a dosavadním průběhem, neboť jednotlivé události mají dodnes vliv na formování čínsko-taiwanských vztahů. Je také žádoucí alespoň stručně se seznámit s politickým vývojem Taiwanu do příchodu KMT na ostrov, neboť jinak nahlížejí na problematiku čínsko-taiwanských vztahů obyvatelé, kteří se na ostrově narodili a ti, kteří na

[8] V souvislosti s obyvateli narozenými na Taiwanu se můžeme setkat také s označením *ben sheng ren* 本省人.
[9] Číňané, kteří na ostrov přišli, bývají označováni též jako *wai sheng ren* 外省人.
[10] Kompletní přehled viz přílohu Graf č.1 (ZDXYZ 2014).

ostrov přišli až spolu s KMT. Je to pochopitelné, vždyť Taiwan má za sebou jinou historickou zkušenost než pevninská Čína. Navíc se zde můžeme seznámit s počátky taiwanského nacionalismu.

Ještě před tím, než se na Taiwan v roce 1949 uchýlila vláda Čínské republiky, byl ostrov předmětem zájmu koloniálních mocností. V 16. stol. jej při svých zámořských plavbách objevili Portugalci, následně se na něm usídlili Holanďané a Španělé.[11] V roce 1684 za vlády mandžuského císaře Kangxiho 康熙帝 (1661–1772) se ostrov stal součástí správního systému dynastie Qing 清 (1644–1911). O téměř dvě stě let později (1885) se Taiwan, původně prefektura provincie Fujian 福建, stal samostatnou provincií (Bakešová et al. 2004: 43–51). Avšak po prohrané čínsko-japonské válce (*Jiawu zhanzheng* 甲午戰爭;1894–1895) musela Čína podepsat tzv. Šimonoseckou smlouvu (*Maguan tiaoyue* 馬關條約), na jejímž základě byl qingský císař donucen odevzdat Taiwan spolu se souostrovím Pescadory (*Penghu qundao* 澎湖群島) Japonsku.[12] Ovšem samotné předání ostrova nestačilo k tomu, aby Japonci Taiwan ovládli. Tento krok vyvolal nevoli mezi obyvateli Taiwanu. A právě v této době můžeme hledat počátky taiwanského nacionalismu (Grajdanzev 1942: 311).

Na konci 19. století, ještě než dorazily na ostrov japonské jednotky, se na Taiwanu začínala utvářet revoluční fronta v čele s dosavadním guvernérem Taiwanu Tang Ching-sungem (Tang Jingsong 唐景崧; 1841-1903). Cílem revoluční fronty bylo založení samostatného demokratického státu. 23. května 1895 tak byla vyhlášena Taiwanská republika (*Taiwan Minzhuguo* 台灣民主國 [demokratický stát Taiwan]), jejímž prezidentem se stal Tang Ching-sung. Nová republika, která neuznávala japonskou anexi Taiwanu, však neměla dlouhé trvání, neboť o 6 dní později (29. května 1895) se na severu ostrova vylodilo japonské vojsko. Prezident ani ne tři týdny po založení republiky, poté, co jeho vojsko utrpělo první porážku ze strany Japonska, uprchl ze země a na Taiwanu zavládlo dočasné bezvládí. Ti, kteří z původní vlády zůstali, se uchýlili na jih ostrova a do čela protijaponského odboje se postavil velitel Liu Yung-fu (Liu Yongfu 劉永福; 1837-1917), který se prohlásil novým prezidentem republiky. Ani tento prezident nevydržel ve svém úřadu dlouho. Když se na jih ostrova blížila japonská armáda, stejně jako jeho předchůdce uprchl ze země. Na Taiwanu následně vypukla guerillová válka, která trvala až do roku 1902 (Ibid.: 311).

[11] Kolonizováním Taiwanu neboli ostrovu Formosa Holanďany se zabývá například Chiu Hsin-hui (Chiu 2008).
[12] Souostroví, které se skládá z několika desítek ostrovů, z nichž pouze některé jsou obydleny, se nachází v Taiwanské úžině.

Za japonské okupace sice vládl na ostrově teror (viz pronásledování domorodců),[13] na druhou stranu zavedli Japonci moderní státní správu a ostrov za doby jejich nadvlády hospodářsky prosperoval (rozvoj zemědělství, budování infrastruktury atd.). Japonci rozdělili ostrov na pět administrativních okruhů, přičemž každý z těchto okruhů disponoval vlastním parlamentem, jehož část zastupitelů byla volena. Jednalo se však o zastupitele loajální japonskému režimu. Nutno také dodat, že veškerá rozhodnutí těchto parlamentů mohla být kdykoli zrušena japonským guvernérem. Japonci zřídili na ostrově také první Císařskou univerzitu, i když nejaponští studenti na ní mohli studovat až od roku 1930. Výuka ve školách však probíhala v japonštině (Bakešová et al. 2004: 66–9).

Na konferenci v Káhiře (listopad 1943) během setkání mezi americkým prezidentem Franklinem D. Rooseveltem, britským premiérem Winstonem Churchillem a generálem Čankajškem (Jiang Jieshi 蔣介石, též známý jako Jiang Zhongzheng 蔣中正 či Chiang Kai-shek; 1887–1975), bylo mimo jiné rozhodnuto o navrácení Taiwanu a souostroví Pescadory Čínské republice po skončení války. Toto ujednání bylo součástí tzv. Káhirské deklarace. Taiwan byl navrácen ČR po kapitulaci Japonska 2. září 1945 (Ibid.: 81).

V říjnu 1945 se na ostrově vylodili vojáci Kuomintangu a následujícího měsíce byl Taiwan oficiálně převzat čínskou administrativou. Guvernérem byl jmenován Čankajškův osobní přítel Chen Yi 陳儀 (1883–1950). Obyvatelé Taiwanu vesměs opětovné připojení k Číně považovali za samozřejmé, ovšem očekávali širokou autonomii s vlastní vládou. Taiwan se opět stal čínskou provincií, kde státní správu, ale i zkonfiskované podniky prostupoval všudypřítomný klientelismus a ostrov zažíval všeobecný úpadek. Na Taiwanu nyní vládl autoritativní režim jedné strany. Obyvatelé propadali deziluzi a znovu se začaly objevovat požadavky nezávislosti Taiwanu, i když tyto požadavky byly spíše jen ojedinělé (Ibid.: 90).

Situace, již tak dost napjatá, se ještě vyostřila incidentem 28. února 1947 (*Er er ba shijian* 二二八事件), kdy došlo k násilnostem mezi původními obyvateli Taiwanu a přistěhovalci z pevniny. Podnětem k vyvolání nepokojů byla smrt pouliční prodavačky cigaret, kterou měli mít na svědomí příslušníci Antimonopolního úřadu. Demonstrace proti kuomintangskému režimu zachvátily celý ostrov. Armáda pod vedením guvernéra Chen Yiho

[13] Například si zde můžeme uvést incident ve vesnici Wu-she (*Wushe shijian* 霧社事件) z roku 1930, kdy domorodí obyvatelé přepadli místní policejní stanici a následně zastřelili 134 Japonců. Vesnice, ze které útočníci pocházeli, byla pro výstrahu ostatním vyvražděna japonskými vojáky (Bakešová et al. 2004: 66).

odpověděla palbou do demonstrantů. Ulicemi zmítanými násilím se šířily požadavky reforem a demokratické vlády. 8. března se však na ostrově vylodili vojáci z pevniny, kteří vzpouru potlačili. Na Taiwanu zavládl tzv. „bílý“ teror (*Baise kongbu* 白色恐怖), který vedl k zavedení stanného práva (*jieyan ling* 戒嚴令), které na Taiwanu platilo až do roku 1987 (Liao 2008: 56–66).

Válka Čankajškovi na oblibě nepřidala, avšak během této doby mnohonásobně vzrostla podpora KS Číny, neboť Mao Zedong dokázal na svou stranu získat venkovské obyvatelstvo, které se přidávalo k jeho Rudé armádě (*Hongjun* 紅軍; resp. *Zhongguo renmin jiefang jun* 中國人民解放軍 [Čínská lidová osvobozenecká armáda; ČLOA]). Na konci války v roce 1945 sice byla za přítomnosti amerického zvláštního vyslance domluvena spolupráce mezi Kuomintangem a KS v rámci alianční vlády, záhy se však mezi oběma stranami rozhořel boj o moc (Fairbank 2007: 353–81).

V polovině roku 1947 začaly jednotky Rudé armády přecházet do protiútoku. V lednu 1949 obklíčily Peking. Jednotky KMT, které zde byly připraveny, se vzdaly. V květnu 1949 prchá Čankajšek po porážce komunisty na Taiwan a ustanovuje zde exilovou vládu Čínské republiky na Taiwanu (*Zhonghua minguo zai Taiwan* 中華民國在台灣), zatímco Mao Zedong vyhlašuje na pevnině vznik Čínské lidové republiky (*Zhonghua renmin gongheguo* 中華人民共和國; 1. října 1949). Čankajšek se však nevzdával naděje na znovuobsazení celé Číny a z Taiwanu plánoval invazi, neboť se domníval, že v případě invaze na pevninu se k němu přidá čínský lid odmítající komunismus. K invazi však nikdy nedošlo (Ibid.).

Poté, co se Čankajškova vláda uchýlila na Taiwan, požívala podpory Spojených států amerických, které ji i nadále považovaly za jediného legitimního zástupce všech Číňanů. Za podporou ze strany Spojených států stál především začátek studené války a obava z rozpínavosti komunistů po evropském vzoru. Svoji roli zde sehrálo také vypuknutí války v Koreji (1950–1953), díky které se Taiwan, vzhledem ke svému umístění, stal strategickým partnerem USA. Čínská republika si také díky USA i nadále zachovávala místo stálého člena v Radě bezpečnosti Organizace spojených národů (RB OSN), která byla považována za nejvyšší platformu pro uskutečňování zahraniční politiky. USA by v té době jen stěží připustily, aby byla ČR nahrazena v RB OSN ČLR (Manthorpe 2005: 203).

Režim na Taiwanu však nebyl o moc lepší než ten na pevnině. V rámci jednotlivých okresů sice existovaly soutěživé volby, opoziční strany však byly zakázané.[14] Uchazeči kandidující za jinou stranu než KMT, se voleb účastnili jako nezávislí kandidáti. Výjimečný stav na Taiwanu však umožňoval tajné policii, v jejímž čele stál Čankajškův syn Chiang Ching-kuo (*Jiang Jingguo* 蔣經國; 1910–1988), zbavovat se případných nepohodlných kandidátů. Kandidáti KMT také požívali výhod velké zavedené strany. Kuomintangský režim umožňoval v malé míře zastoupení rodilých Taiwanců v nejdůležitějších státních institucích, avšak jelikož se tyto instituce obsazovaly proporčně tak, aby v nich měly zastoupení všechny provincie ČR, bylo toto zastoupení rodilých Taiwanců jen velmi malé. Rodilí Taiwanci se s touto situací odmítali smířit a v roce 1958 přišli s požadavkem na zrušení zákazu opozičních politických stran. Tento požadavek však byl automaticky zamítnut (Ibid.).

V letech 1954–1955 se v Taiwanské úžině odehrála první krize (*Di yi ci Taiwan haixia weiji* 第一次臺灣海峽危機), která započala ostřelováním ostrova Kinmen (*Jinmen* 金門), který byl pod kontrolou ČR, armádou Čínské lidové republiky (*Zhongguo renmin jiefang jun* 中国人民解放军; ČLOA). Ostrov Kinmen byl strategický pro ČR v případě invaze na pevninu. Na krizi reagovala administrativa prezidenta Eisenhowera vysláním námořní flotily do Taiwanské úžiny, neboť USA chtěly pomocí demonstrace síly zabránit eskalaci konfliktu. Flotila Spojených států měla zabránit případné invazi komunistů na Taiwan, ale zároveň měla zabránit Čankajškovi pokusit se vylodit na pevnině. V případě vypuknutí války byly totiž Spojené státy zavázány poskytnout ČR pomoc. Z toho důvodu byly odhodlány vyvarovat se přímého ozbrojeného konfliktu.[15] Oblast zmítaná nejprve Korejskou válkou a poté válkou ve Vietnamu byla již tak dost neklidná a další ozbrojený konflikt nebyl ze strany USA žádoucí. V lednu 1955 přijal americký Kongres rezoluci *(Formosa Resolution),* která prezidenta opravňovala k vyslání ozbrojených sil na Taiwan za účelem obrany Čínské republiky (Matsumoto 2010: 5-8).

Situace, už tak dost napjatá, eskalovala opět 23. srpna 1958 na ostrově Kinmen. Scénář druhé krize v Taiwanské úžině (*Di er ci Taiwan haixia weiji* 第二次臺灣海峽危機) nápadně připomínal scénář krize předchozí. Ani tato krize neměla dlouhého trvání, neboť na

[14] Taiwanské opoziční strany vznikaly například v exilu. Můžeme si zde uvést v roce 1950 založenou *Taiwan minzhu dulidang* 台灣民主獨立黨 [Nezávislá demokratická strana Taiwanu], která vznikla v Japonsku (Philips 2005: 52).

[15] Viz smlouvu o společné obraně (Mutual Defence Treaty, též známá jako *Zhongmei gongtong fangyu tiaoyue* 中美共同防禦條約) z roku 1954.

rozdíl od ČR se ČLR, vzhledem k nedávné čínsko-sovětské roztržce, nemohla opírat o podporu jaderné mocnosti a ocitla se tak na určitou dobu v mezinárodní izolaci (Chen 1996: 1055).

V roce 1964 však došlo ke změně rozložení sil v rámci mezinárodního společenství. ČLR uskutečnila úspěšně svůj první nukleární test a zařadila se tak vedle USA, SSSR, Francie a Velké Británie do tzv. jaderného klubu. Tato událost měla také dopad na Taiwan, který byl nyní vystaven hrozbě použití jaderných zbraní ze strany ČLR. Představitelné ČLR však byli dostatečně racionální na to, než aby se do takového konfliktu pustili, neboť použitím síly vůči Taiwanu by se sami vystavili konfrontaci ze strany USA. Kromě toho měl celý svět ještě v živé paměti napětí, které vyvolala nedávná Karibská krize. Jestliže se předtím nacházely čínsko-taiwanské vztahy v patové situaci, pak nyní byla tato situace zcela bezvýchodná, neboť jak poznamenal Raymond Arond, byla to doba, kdy vzhledem k ideologické bipolaritě *„byl mír nemožný a válka nepravděpodobná“*.[16]

Během období *détente* (uvolnění či normalizace; 1969–1979) docházelo k postupnému sbližování mezi ČLR a USA.[17] V roce 1971 byla ČR nahrazena v Radě bezpečnosti OSN ČLR. Bylo tak učiněno rezolucí OSN č. 2758 (*Restoration of the lawful rights of the People's Republic of China in the United Nations* [Obnova právoplatných nároků Čínské lidové republiky v OSN]). Touto rezolucí uznaly členské státy OSN Čínskou lidovou republiku jako jediného zástupce hanského národa a zároveň vyloučily zástupce Čínské republiky z OSN (OSN 1971).

Budování čínsko-amerických vztahů v sedmdesátých letech bývá označováno též jako tzv. pingpongová diplomacie (*pingpang waijiao* 乒乓外交), díky přátelskému utkání v ping pongu mezi USA a Čínskou lidovou republikou. Prezident Nixon dokonce v únoru 1972 přijel na státní návštěvu Číny. Tato návštěva vyvrcholila podepsáním společného komuniké, ve kterém USA uznávají existenci pouze jedné Číny (*yi ge Zhongguo* 一個中國) a zároveň říkají, že Taiwan je její součástí (Harrison 1988: 790-1).

Na konci sedmdesátých let mění USA postoj k otázce čínsko-taiwanských vztahů a přechází na politiku nevměšování. Ve své podstatě bylo jedno, zdali se Taiwan a pevnina

[16] Raymond Arond sice hovořil obecně o době studené války, ale tento citát vystihuje docela přesně i vztahy mezi Taiwanem a ČLR.
[17] V čínštině se používá výraz *jinzhang huanhe* 緊張緩和.

sloučí či nikoli, jedinou podmínkou ze strany USA bylo, aby se tak stalo bez použití síly (Ibid.).

S takovýmto vývojem událostí Čankajšek nepočítal a snad mu i v tu chvíli došlo, že návrat na pevninu, v který po celou dobu svého pobytu na Taiwanu věřil, je nyní zcela nereálný. O čtyři roky později (1975) umírá a ve funkci prezidenta ČR jej nahrazuje Yen Chia-kan (*Yan Jiagan* 嚴家淦; 1905–1993). O tři roky později (1978) je však v úřadu vystřídán Čankajškovým synem Chiang Ching-kuem. Za jeho vlády dochází k modernizaci a ekonomickému růstu Taiwanu (Ibid.).

Mezitím ČLR pod vedením Deng Xiaopinga 鄧小平 (1904–1997), který se dostal k moci v roce 1976, začala akcentovat politiku mírového sjednocení obou zemí označovanou jako tzv. „Trojí spojení" (*santong* 三通). Konkrétně mělo jít o: a) poštovní (*tongyou* 通郵), b) letecké (*tonghang* 通航) a c) obchodní spojení (*tongshang* 通商) obou zemí. Odpovědí na tento krok však byla striktní „Politika tří ne" (*Sanbu zhengce* 三不政策), která zahrnovala tyto tři body: a) *bu jiechu* 不接觸 [nebýt ve styku], b) *bu tanpan* 不談判 [nevyjednávat], c) *bu tuoxie* 不妥協 [nedělat kompromisy] (EY 2012).

V lednu 1988 se úřadu prezidenta ČR ujal rodilý Taiwanec Lee Teng-hui 李登輝 (1923–). Za jeho vlády došlo na Taiwanu k liberalizaci politického systému a v červenci téhož roku se KMT dokonce vzdal svého monopolu moci.

Na začátku devadesátých let došlo k významnému posunu v otázce budování čínsko-taiwanských vztahů. V roce 1990 byl ustanoven poradní orgán pro národní sjednocení, spadající pod administrativu prezidenta ČR. Byla jím Komise pro národní sjednocení (*Guojia tongyi weiyuan hui* 國家統一委員會). V únoru 1991 tato Komise vydala Program národního sjednocení (*Guojia tongyi gangling* 國家統一綱領), který byl založen na principu „jedné Číny". Tento program mimo jiné nastínil tři fáze sjednocení, které jsou podmínkou pro budoucí sjednocení:

1. politické reformy na pevnině
2. ustanovení oficiálních komunikačních kanálů
3. ustanovení organizace, která by měla za úkol připravit sjednocení demokratické Číny (Ibid.).

K navázání bilaterálních rozhovorů s ČLR byla v roce 1991 zřízena polooficiální *Haixia jiaoliu jijin hui* 海峽交流基金會 [Nadace pro styky přes Taiwanskou úžinu]. Jejím protějškem se pak měla stát *Haixia liang'an guanxi xiehui* 海峽兩岸關係協會 [Asociace pro vztahy přes Taiwanskou úžinu], zřízená ČLR (Ibid.).

V říjnu roku 1992 došlo mezi oběma zeměmi k neoficiálním bilaterálním rozhovorům na úrovni těchto organizací. Tyto přípravné rozhovory se uskutečnily především díky rostoucí ekonomické provázanosti obou zemí. Výsledkem těchto rozhovorů pak byl tzv. Konsenzus z roku 1992 (*Jiu er gongshi* 九二共識), kterým obě strany stvrdily existenci pouze jedné Číny. Zároveň se však shodly, že jejich interpretace jedné Číny se liší (*yi Zhong ge biao* 一中各表; Ibid.).

Slibný vývoj z počátku devadesátých let byl v polovině desetiletí (1995) přerušen tzv. třetí krizí v Taiwanské úžině (*Di san ci Taiwan haixia weiji* 第三次臺灣海峽危機), která byla reakcí na soukromou návštěvu prezidenta (Lee Teng-hui) v USA z června téhož roku. Především pak byla reakcí na jeho politicky motivovaný proslov, který přednesl na půdě Cornellovy univerzity. V důsledku toho došlo k okamžitému přerušení rozhovorů na úrovni Nadace a Asociace. 23. srpna 1995 začala čínská armáda ostřelovat ostrov Kinmen. V listopadu se pak v provincii Fujian uskutečnilo rozsáhlé vojenské cvičení. Situace eskalovala v březnu 1996, kdy se v provincii Fujian během prezidentského klání na Taiwanu uskutečnilo další rozsáhlé vojenské cvičení, při němž ČLR vypálila směrem k Taiwanu několik balistických střel. Do konfliktu se vložily USA, které do oblasti vyslaly své letadlové lodě, aby demonstrovaly postoj USA v případě další eskalace sporu. Po skončení voleb na Taiwanu ukončila ČLOA své vojenské cvičení a obě strany úžiny vyjádřily ochotu ke smíření. Krize byla pro tentokrát zažehnána (Chen 1996: 1055-6).

2. Éra prezidenta Lee Teng-huie 李登輝 (1996–2000)

Během osmdesátých let procházel Taiwan, ale i ČLR, řadou změn. Politický systém Taiwanu se začal měnit směrem k demokratickému uspořádání. Důkazem toho byla například legalizace politických stran v roce 1986 či zrušení výjimečného stavu o rok později (Tien a Chyuan 1992: 58–61). Smrt Chiang Ching-kua v lednu 1988 jako by byla předzvěstí dalších politických změn, které měly teprve přijít. Tato redemokratizace zahájená zevnitř shora vedla až k prvním přímým parlamentní volbám v roce 1992 a o čtyři roky později k prvním přímým prezidentským volbám.[18]

Dodatek č. 2 k Ústavě Čínské republiky (*Zhonghua minguo xianfa zeng xiu tiaowen* 中華民國憲法增修條文) z roku 1992 stanovil, že prezident a viceprezident Čínské republiky jsou voleni přímo občany. [19] Prezidentem se může stát občan Čínské republiky starší čtyřiceti let. Hlava státu je volena na čtyři roky, maximálně dvě po sobě jdoucí volební období. Vítězem voleb se stává kandidát, který získá prostou většinu hlasů. Uvolní-li se úřad prezidenta před řádným termínem konání voleb, nahradí jej ve funkci viceprezident (Ibid.).[20]

V březnu 1996 se na Taiwanu konaly první přímé prezidentské volby, které jsou oficiálně označovány jako deváté prezidentské a viceprezidentské volby Čínské republiky (*Di shi ren Zhonghua minguo zongtong, fuzontong xuanju* 第九任中華民國總統, 福總統選舉), neboť se jejich pořadí počítá od roku 1948. Prezident Lee Teng-hui, který kandidovat za stranu Kuomintang, obhájil svůj post a stal se tak prvním přímo voleným prezidentem Čínské republiky (Niou a Hsieh 1966: 545–50).

Voleb v roce 1996 se účastnili čtyři kandidáti. Za Demokratickou pokrokovou stranu kandidoval aktivista prosazující nezávislost Taiwanu Peng Ming-min (Peng Mingmin 彭明敏 ; 1923–). Lin Yang-kang (Lin Yanggang 林洋港; 1927–2013) kandidoval za Novou stranu

[18] Tato klasifikace způsobu proměny nedemokratického režimu odpovídá klasifikaci dle Alfreda Stepana, který popsal osm základních typů ukončení nedemokratických režimů (Dvořáková a Kunc 1994: 53–8).
[19] V květnu 1992 bylo Národním shromážděním (*Guomin dahui* 國民大會) schváleno osm dodatků k Ústavě. Celkem byla Ústava měněna sedmkrát, vždy formou dodatků. Kompletní text Ústavy včetně dodatků je k dispozici na stránkách prezidentské kanceláře (ZZF 1947).
[20] Původně byla hlava státu volena na šest let. Dodatkem č. 2 k Ústavě se toto ustanovení změnilo (Ibid.).

(*Xindang* 新黨; dále jen NS) a Chen Li-an (Chen Lüan 陳履; 1937–) kandidoval jako nezávislý (*dangwai renshi* 黨外人士; Ibid.).

Volby vyhrál Lee Teng-hui s 54% platných hlasů. Jako druhý se umístil Peng Ming-min s 21,13% hlasů. Lin Yang-kang získal 14,90% a Chen Li-an 9,98% hlasů. Voleb se zúčastnilo 76,04% oprávněných voličů (Ibid.).

Uskutečněním prvních přímých voleb vykročil Taiwan do nové éry, která představovala další mezník v budování demokracie.

2.1 Funkční období 1996–2000

Slavnostní inaugurace prezidenta Lee Teng-huie se uskutečnila 20. května 1996 dva měsíce po uskutečnění voleb. Při této příležitosti přednesl prezident projev adresovaný nejen občanům Čínské republiky na Taiwanu, ale i spoluobčanům na druhé straně úžiny.

Prezident označil první přímé prezidentské volby za začátek nové éry svrchovanosti lidu (*zhuquan zai min de xinshidai* 主權在民的新時代) a za vrchol demokratických reforem (*minzhu xing gai de gaofeng* 民主興革的高峰). Svobodu pak označuje za nejdůležitější základní lidskou hodnotu (*renlei zui jiben de jiazhi* 人類最基本的價值) a Taiwan považuje za společný domov 21,3 milionů Číňanů (*women gongtong de jiayun* 我們共同的家園; Li Denghui 1996: 126-135).[21]

O budování demokracie na Taiwanu říká:

> „*Jasně jsme prokázali, že Číňané jsou schopni implementovat demokratický systém a vykonávat demokratickou vládu! Úspěšně jsme rozšířili síly mezinárodního demokratického uskupení a aktivně jsme přispěli k svobodě a demokracii [vůči celému lidstvu] (Women yijing qingchu de zhengming Zhongguoren you nengli shixing minzhu zhidu, yunyong minzhuzhengzhi! Women yijing de kuoda le guoji minzhu zhenying de liliang, dui quan renlei de ziyou minzhu, zuochu le jiji de gongxian* 我們已經

[21] Tedy i těch, kteří na ostrov přišli spolu s KMT.

清楚地證明中國人有能力施行民主制度, 運用民主政治! 我們已經有效地擴大了國際民主陣營的力量, 對全人類的自由民主, 做出了積極的貢獻; Ibid.)".

V úvodní části projevu hovořil prezident Lee Teng-hui, kromě nutnosti i nadále posilovat demokratické mechanismy (*tisheng minzhu* 提昇民主) a politickou stabilitu (*zhengju de anding* 政局的安定), také o otázkách spojených s ekonomickým růstem Taiwanu (*jingji fazhan* 經濟發展), reformou soudního (*sifa gaige* 司法改革) či školského systému (*jiaoyu gaige* 教育改革; Ibid.).

Část svého projevu vyhradil Lee Teng-hui tomu, aby zhodnotil dosavadní vývoj čínsko-taiwanských vztahů a nabídl možné řešení do budoucna. Lee Teng-hui vyzdvihnul jedinečnou čínskou kulturu (*youxiu wenhua* 優秀文化) a společné kulturní dědictví (*wenhua yichan* 文化遺產) Číňanů na Taiwanu a na pevnině. Posledních padesát let ideologického soupeření mezi ČR a ČLR pak označil za tragédii:

„Ideologická nejednotnost způsobila tragédii, kdy Číňan bojuje s Číňanem a vedla [nahromadila] k nepřátelství [a odpor] mezi spoluobčany. Dle prezidenta by obě strany úžiny měly pracovat na ukončení této historické tragédie a měly by iniciovat novou éru [situaci] vzájemné pomoci [kdy Číňan pomáhá Číňanovi]. (*Yishixingtai de butong, zaocheng Zhongguoren da Zhongguoren de beiju, jilei le tongbao shouzu jian de duili yu chouhen. Haixia shuangfang dou ying zhili jieshu lishi de beiju, kaichuang Zhongguoren bang Zhongguoren de xin ju.* 意識形態的不同, 造成「中國人打中國 人」的悲劇, 積累了同胞手足間的對立與仇恨. 海峽雙方都應致力結束歷史的悲, 劇開創「中國人幫中國人」的新局; Ibid.)".

Z tohoto důvodu (dle svých slov) Lee Teng-hui vždy inicioval rozvoj čínsko-taiwanských vztahů s tím, že nevylučuje možnost případného sjednocení obou zemí do budoucna:

„*Proto jsme během uplynulých šesti let, za předpokladu zajištění bezpečnosti na Taiwanu, Penghu, Kinmenu a Matsu a za předpokladu ochrany blaha celého lidu, vždy aktivně iniciovali rozvoj oboustranných vztahů, který by odrážel pragmatickou situaci, ze které by profitovaly obě strany a který by vedl k posunu [v otázce případného] sjednocení země.* (*Yinci, liu nianlai, zai quebao Tai Peng Jin Ma anquan yu weihu quanmin fuzhi de qianti xia, women wu shi bu yi jiji zhudong de zuowei, wushi shuangying de sikao, fazhan liang'an guangxi, tuijin guojia tongyi daye*. 因此, 六年來, 在確保台澎金

馬安全與維護全民福祉的前提下, 我們無時不以積極主動的作為, 務實雙贏的思考, 發展兩岸關係, 推進國家統一 大業; Ibid.)". [22]

Prezident narazil ve svém projevu také na v tu dobu stále ještě probíhající třetí krizi v Taiwanské úžině, když zmínil fakt, že v rozvoji vztahů mezi ČR a ČLR dochází čas od času k zvratům:

„*Avšak díky tomu, že KS Číny po celou dobu ignoruje skutečnost, že Čínská republika existuje v oblasti Taiwanu, Penghu, Kinmenu a Matsu, dochází čas od času k zvratům v rozvoji vztahů mezi oběma stranami úžiny.* (*Danshi youyu Zhong Gong shizhong wushi yu Zhonghua Minguo zai Tai Peng Jin Ma diqu cunzai de shishi, zhishi haixia liang'an guangxi de fazhan, shi sheng bozhe* 但是, 由於中共始終無視於中華民國在台澎金馬地區存在的事實, 致使海峽兩岸關係的發展,時生波折; Ibid.)"[23]

Prezident uvedl, že bude pokračovat v prosazování pragmatické diplomacie (*wushi waijiao* 務實外交) v souladu s principy dobré vůle a vzájemné prospěšnosti, neboť si je vědom nutnosti zajistit v asijsko-pacifické oblasti klid a mír:

„*Jsme pevně přesvědčeni o tom, že mírová tolerance je jediným způsobem, jak vyřešit vzájemné nepřátelství. Nebudeme snášet výhružky a [zároveň] vyjednávat, ale jsme připraveni [nebojíme se] vyjednávat, neboť jsme toho názoru, že pouze skrze společný dialog lze dosáhnout urovnání sporu mezi oběma stranami úžiny* (*Women shenxin, heping kuanrong shi huajie duili chouhen de weiyi shouduan. Women buhui shou weixie er tanpan, danshi juebu weiju tanpan. Women zhuzhang, zhiyou touguo duitan goutong, caineng zhenzheng jiejue haixia liang'an de wenti* 我們深信, 和平寬容是化解對立仇恨的唯一手段. 我們不會受威脅而談判, 但是絕不畏懼談判. 我們主張, 只有透過對談溝通, 才能真正解決海峽兩岸的問題; Ibid.)".

Lee Teng-hui uvedl, že Čínská republika byla původně suverénním státem (*zhuquan guojia* 主權國家). Podle prezidenta se spor[24] mezi oběma stranami úžiny netýká národnostní či kulturní identity, týká se pouze odlišného politického systému a životního stylu (*zhidu yu shenghuo fangshi zheng* 制度與生活方式之爭). Prezident prohlásil, že na Taiwanu vůbec není potřebné a ani možné zvolit si cestu nezávislosti Taiwanu (*Tai du* 台獨).[25] Podle Lee Teng-huie je společným cílem obou stran usilovat o sjednocení země (*guojia tongyi* 國家統

[22] V angličtině se *shuangying* 雙贏 překládá jako tzv. „win-win" situation.

[23] Viz třetí krizi v Taiwanské úžině (Dosavadní vývoj čínsko-taiwanských vztahů).

[24] V originále boj (*zheng* 爭).

[25] Nezávislost Taiwanu označuje Lee Teng-hui jako nepotřebnou, neboť vychází z pojetí národa na základě společné kulturní identifikace mezi Číňani na Taiwanu a Číňany na pevnině. Podle Lee Teng-huie jediným sporem mezi oběma stranami je odlišná politická ideologie (Ibid.).

一). Prezident uvedl, že v souvislosti se sbližováním obou stran je připraven setkat se s nejvyššími představiteli KS Číny (Ibid.).

2.2 Dílčí závěr

Projev prezidenta Lee Teng-huie můžeme, pokud jde o otázku čínsko-taiwanských vztahů, hodnotit jako velmi smířlivý vzhledem k probíhající třetí krizi v Taiwanské úžině. Lee Teng-hui zmínil občasné konflikty mezi ČR a ČLR, které narušují rozvoj vztahů mezi oběma stranami, a vzájemné ideologické soupeření pak označuje přímo za tragédii, která vedla k nepřátelství mezi občany ČR a ČLR. Nicméně v otázce řešení čínsko-taiwanských vztahů zastával Lee Teng-hui pragmatický přístup. Rozvoj oboustranných vztahů podporoval, neboť Číňané na Taiwanu a na pevnině mají stejné kořeny. Především však podporoval spolupráci v ekonomické oblasti. Podle Lee Teng-huie by si měly obě strany především navzájem pomáhat, neboť pouze skrze mírovou spolupráci lze zajistit klid v oblasti. Ve svém proslovu však dal jasně najevo, že jeho administrativa nebude snášet výhružky druhé strany a zajištění bezpečnosti na Taiwanu, Penghu, Kinmenu a Matsu je jedním z jejich hlavních cílů.

Prezident, přestože poukazoval na odlišnosti politického uspořádání a životního stylu obou zemí a vyzvihoval nutnost i nadále posilovat rozvoj demokracie, striktně odmítal nezávislost Taiwanu. V otázce budoucího uspořádání čínsko-taiwanských vztahů dokonce hovořil o možnosti případného sjednocení země. Z případného sjednocení by pak měly profitovat obě strany. Nezávislost Taiwanu označil za nepotřebnou vzhledem k výše uvedeným společným kořenům Číňanů na Taiwanu a na pevnině. V případě Čínské republiky však zdůraznil, že se původně jednalo o suverénní zemi, jejíž vláda byla nucena uchýlit se na Taiwan (外來政權 *wailai zhengquan* [režim příchozí zvenčí]; Jacobs 2012: 135).

Lee Teng-hui zastával názor, že území Číny a Taiwanu jsou nedělitelné. Respektive Taiwan je součástí Číny a Čína součástí Taiwanu. O dva roky později (1998) ve svém projevu k Radě pro národní sjednocení Lee Teng-hui dokonce prohlásil, že Čína musí být sjednocena. Avšak toto sjednocení musí být v rámci demokratického uspořádání, v souladu s principy svobody a musí být v zájmu všech Číňanů (Ibid., 136).

V červnu 1999 poskytnul Lee Teng-hui rozhovor pro německou rádiovou stanici Deutsche Welle (DW). Reportér DW v rozhovoru zmínil skutečnost, že je Taiwan nahlížen ČLR jako odpadlická provincie („*Aber Sie werden von Pekings Regierung als eine „abtrünnige Provinz" betrachtet.*").[26] Prezident Lee mu odpověděl, že od ústavních změn v roce 1991 lze vztahy mezi Taiwanem a ČLR spíše označit za vztahy na úrovni dvou států (*liangguo lun* 兩國論)[27] či za vztahy zvláštní povahy na úrovni dvou států než na úrovni ústřední vlády a provincie, respektive regionální vlády („*Seit der Verfassungsänderung von 1991 sind die Beziehungen über die Straße von Taiwan hinweg als Beziehung zwischen Staaten definiert, mindestens aber als Beziehung besonderer Art zwischen Staaten. Es gibt also nicht eine legale Regierung und eine Rebellenclique oder eine interne Beziehung zwischen einer Zentralregierung und einer Regionalregierung innerhalb des einen Chinas*; DW 1999)."

Rozhovor vyvolal ostrou reakci ze strany ČLR, která zrušila plánovanou návštěvu Wang Daohana 汪道涵 (někdejší prezident Asociace pro vztahy přes Taiwanskou úžinu; 1915-2005; Jacobs 2012: 137). Teorie dvou států se také nesetkala s pochopením u všech obyvatel na Taiwanu, neboť v roce 1999 se 42,5% obyvatel identifikovalo jak jako Taiwanci, tak jako Číňané (ZDXYZ 2014).[28]

23. března 2000 Lee Teng-hui oznámil, že následujícího dne rezignuje na post předsedy KMT (*qingci* 請辭 [požádat o uvolnění z funkce]) a vezme tak na sebe zodpovědnost za neúspěch KMT v prezidentských volbách (viz následující kapitolu; Jacobs 2012: 170).

[26] V čínštině jako *panluan sheng* 叛亂省, neboli vzbouřenecká provincie.
[27] Teorie dvou států.
[28] Viz Graf č. 1.

3. Éra prezidenta Chen Shui-biana 陳水扁(2000–2008)

Jak jsme si uvedli již dříve, proces demokratizace Taiwanu započal již ve druhé polovině osmdesátých let, avšak až v roce 2000 můžeme tento proces prohlásit za dokončený. Stalo se tak díky tomu, že na nejvyšším postu, tedy na postu prezidenta, došlo k alternaci politických stran. V roce 1996 se sice konaly první přímé prezidentské volby, které jistě lze považovat za významný mezník na cestě k demokracii, nicméně prezidentem byl v těchto volbách zvolen představitel KMT. Tím, že se v roce 2000 dostala k moci jiná strana než KMT, poprvé od roku 1949, došlo k faktickému završení přechodu k demokracii (Dvořáková a Kunc 1994: 53–8). Stranou, která vystřídala KMT, byla Demokratická pokroková strana (*Minzhu jinbu dang* 民主進步黨; DPS).

DPS vznikla v roce 1986 jako opoziční strana, která se vymezovala proti autoritativnímu KMT. Původně šlo o ilegální uskupení, které zastupovalo více politických subjektů. Ve svých počátcích se strana orientovala především na rodilé Taiwance, kteří tvořili její členskou základnu. Elektorátem této strany se pak stali také obyvatelé z řad mladší a střední generace. Voličská základna DPS se koncentruje především ve středu a na jihu ostrova (DPS b.r.).

Přestože DPS bývá spojována s programem nezávislosti Taiwanu (*Taiwan duli yundong* 台灣獨立運動), je její postoj vůči této otázce značně proměnlivý s ohledem na měnící se nálady na obou stranách Taiwanské úžiny či případné podpoře klíčových hráčů mezinárodní politické scény. V roce 1991 se otázka nezávislosti dokonce stala programovým bodem stanov této strany. Tato strana se mimo jiné dlouhodobě soustřeďuje na témata spojená se zajištěním sociálních jistot, ekonomického rozvoje a ochranou životního prostředí (Ibid.).

3.1 První volební období (2000–2004)

18. března 2000 se na Taiwanu uskutečnily druhé přímé prezidentské volby (*Di shi ren Zhonghua minguo zongtong, fuzontong xuanju* 第十任中華民國總統, 福總統選舉 [Desáté

prezidentské a viceprezidentské volby Čínské republiky]). Kandidát DPS rodilý Taiwanec Chen Shui-bian získal ve volebním klání 39,3% hlasů a stal se tak prvním prezidentem Taiwanu, který nepocházel z KMT. Na druhém místě se umístil nezávislý kandidát James Soong Chu-yu (Song Chuyu 宋楚瑜; 1942) s 36,8% hlasů.[29] Kandidát KMT Lien Chan (Lian Zhan 連戰;1936–), získal 23,1% hlasů a umístil se tak na třetím, respektive posledním místě. Tyto volby znamenaly drtivou porážku KMT, jež byla do značné míry zapříčiněna frakčním štěpením uvnitř strany.[30]

Vítězství DPS bývá někdy také interpretováno jako důsledek rostoucího taiwanského uvědomění (*Taiwan yishi* 台灣意識; též pod pojmemem „taiwanská idea“) a bývá označováno jako tzv. *„měnící se nebe“* (*biantian* 變天; Chang a Holt 2009: 301). S nástupem DPS k moci očekávala část obyvatel, především pak rodilí Taiwanci, změnu v postoji vládnoucí strany v otázce čínsko-taiwanských vztahů.

Slavnostní inaugurace prezidenta Chen Shui-biana se uskutečnila 20. května 2000. Chen Shui-bian ve svém projevu označil výměnu politických stran u moci za historický okamžik nejen pro ČR, ale také pro Číňany po celém světě. Prezident ve svém projevu poukázal na společnou zkušenost Taiwanu a kontinentální Číny s nadvládou imperialistů (*diguo zhuyi de qinlüe* 帝國主義的侵略 [imperialistická invaze]) a na společný původ Číňanů na obou stranách úžiny. Dle Chen Shui-biana by se tato společná historická zkušenost měla stát platformou pro společné odhodlání usilovat o svobodu (*ziyou* 自由), demokracii (*minzhu* 民主) a dodržování lidských práv (*renquan* 人權).

> *„Před více než sto lety byla Čína sužována imperialistickou invazí… osud Taiwanu byl ještě těžší… společná historická zkušenost by měla vést k vzájemnému porozumění mezi lidmi na obou stranách úžiny. Lidé na obou stranách úžiny pocházejí ze stejné pokrevní linie, kultury a historického pozadí“* (*Guoqu yi bai duo nian lai, Zhongguo cengjing zaoshou diguo zhuyi de qinlüe… Taiwan de mingyun gengjia kanke… xiangtong de lishi zaoyu, liying wei liang'an renmin zhijian de xianghu liangjie. Haixia liang'an renmin yuanzi yu xiantong de xueyuan, wenhua he lishibeijing*. 過去一百多年來, 中國曾經遭受帝國主義的侵略…台灣的命運更加坎坷…相同的歷史遭遇, 理應為兩岸人民之間的相互諒解. 海峽兩岸人民源自於相同的血緣, 文化和歷史背景; ZZF 2000).

[29] James Soong Chu-yu byl původně členem KMT. Poté, co se tehdejší prezident Lee Teng-hui rozhodl podpořit kandidaturu Lien Chana, James Soong Chu-yu ze strany odešel a oznámil záměr kandidovat ve volbách jako nezávislý. Po volbách založil Stranu blízkou lidu (*Qinmin dang* 親民黨; dále jen SBL). Spolu s ním odešla i část členů KMT, což vedlo k odlivu elektorátu, který podporoval Soong Chu-yuho (Jacobs 2012: 142).

[30] Příčinami vítězství Chen Shuibiana se ve svém článku z roku 2003 *„The rise of the opposition party in Taiwan: explaining Chen Shui-bian's victory in the 2000 Presidential election”* podrobněji zabývají Niou a Paolino (Niou a Paolino 2003: 721–40).

Chen Shui-bian zdůraznil, že hodnoty a význam (*yiyi* 意義) svobody, demokracie a lidských práv nemohou být ignorovány či měněny:

> *„Jsme pevně přesvědčeni, že bez ohledu na to kdykoli a kdekoli na světě, význam a hodnoty svobody, demokracie a lidských práv nemohou být ignorovány či měněny. (Women jianxin buguan zai renhe yi ge shidai, zai diqiu de renhe yige jianluo, ziyou, minzhu, renquan de yiyi he jiazhi dou bu neng bei moshi huo gaibian.* 我們堅信, 不管在任何一個時代, 在地球的任何一個角落, 自由,民主, 人權的意義和價值都不能被漠視或改變; Ibid.)."

Chen Shui-bian si je také vědom toho, že se obě země díky dlouhé době odloučení (*geli* 隔離)[31] vyvinuly v dva zcela odlišné politické systémy s odlišným způsobem života (*jieran butong de zhengzhi zhidu he shenghuo fangshi* 截然不同的政治制度和生活方式), které brání vzájemnému pochopení (*tonglixin* 同理心) a přátelství (*qingyi* 情誼). Nicméně vyjádřil přesvědčení ve spolupráci mezi oběma stranami:

> *„Věříme, že vůdci na obou stranách již mají dostatek moudrosti a tvořivosti, aby prosazovali principy rovnoprávné demokracie a na již existujících základech, prostřednictvím dobré vůle, vytvořili podmínky pro spolupráci a společně vyřešili otázku „jedné Číny"* (*Women xiangxin shuangfang de lingdaoren yiding you zugou de zhihui yu chuangyi, bingchi minzhu duideng de yuanze, zai jiyou de jichu zhishan, yi shangyi yingzao hezuo de tiaojian, gongtong lai chuli weilai yi ge zhongguo de wenti* 我們相信雙方的領導人一定有足夠的智慧與創意, 秉持民主對等的原則, 在既有的基礎之上, 以善意營造合作的條件, 共同來處理未來「一個中國」的問題; Ibid.)."

Přestože v předchozím odstavci hovořil Chen Shui-bian o ochotě společně vyřešit otázku „jedné Číny", zdůraznil, že jako prezident Čínské republiky je především povinen chránit suverenitu (*weihu guojia de zhuquan* 維護國家的主權), důstojnost (*zunyan* 尊嚴), bezpečnost státu (*anquan* 安全) a zajistit blaho celé země (*fuzhi* 福祉 [blahobyt]). Proto Chen Shui-bian uvedl, že pokud KS Čínské lidové republiky nebude zamýšlet použít vojenskou sílu proti Taiwanu (*zhi yao Zhong Gong wu yi dui Tai dongwu* 隻要中共無意對台動武), nevyhlásí po dobu, kdy bude setrvávat ve svém úřadu, nezávislost (*bu xuanbu duli* 不宣佈獨立), nezmění název země (*bu genggai guohao* 不更改國號), nebude prosazovat, aby byla do Ústavy začleněna doktrína dvou zemí (*bu tuidong liangguo lun ru xian* 不推動兩國論入憲) a nebude podporovat referendum, jehož výsledek by vedl ke změně statusu quo směrem

[31] *Geli* 隔離 můžeme překládat též jako izolace.

k vyhlášení nezávislosti či sjednocení (*bu tuidong gaibian xianzhuang de tongdu gongtou* 不推動改變現狀的統獨公投). Také deklaroval, že neopustí Program národního sjednocení a Komisi pro národní sjednocení (*meiyou feichu guo tong gangling yi guo tong hui de wenti* 沒有廢除國統綱領與國統會的問題; Ibid.).

Část projevu věnovanou čínsko-taiwanským vztahům ukončil Chen Shuibian uznáním zásluh Deng Xiaopinga 鄧小平 (1904–1997) a Jiang Zemina 江澤民 (1926–), o ekonomické otevření Číny a vyjádřil víru v intenzivnější spolupráci mezi oběma vládami za podmínek vůle k usmíření (*shanyi hejie* 善意和解), aktivní spolupráce (*jiji hezuo* 積極合作) a permanentního míru (*yongjiu heping* 永久和平) a respektování svobodné vůle lidu (*zunzhong renmin ziyou yizhi de xuanze* 尊重人民自由意志的選擇) a odstranění všech nepotřebných překážek (*paichu bubiyao de zhongzhong zhangai* 排除不必要的種種障礙; Ibid.).

Postoj prezidenta Chen Shuibiana k čínsko-taiwanským vztahům vyzvednutý v inauguračním projevu k prvnímu volebnímu období je též znám po pojmem 四不一沒 a zahrnuje již výše zmíněné postoje:

1. 不宣佈獨立 [nevyhlásí nezávislost]
2. 不更改國號 [nezmění název republiky]
3. 不推動兩國論入憲 [nebude prosazovat, aby byla do Ústavy začleněna doktrína dvou zemí]
4. 不推動改變現狀的統獨公投 [nebude podporovat referendum, jehož výsledek by vedl ke změně statusu quo]
5. 沒有廢除國統綱領與國統會的問題 [neopustí Program národního sjednocení a Komisi pro národní sjednocení].

3.2 Druhé volební období (2004-2008)

Ve volbách, které se uskutečnily 20. března 2004 (*Di shi yi ren Zhonghua minguo zongtong, fuzongtong xuanju* 第十一任中華民國總統, 副總統選舉 [Jedenácté prezidentské a viceprezidentské volby Čínské republiky]), byl Chen Shui-bian znovuzvolen prezidentem

Čínské republiky, přestože předvolební průzkumy ukazovaly spíše na vítězství kandidáta KMT Lien Chana.[32] Lien Chan v těchto volbách kandidoval spolu se Soong Chu-yuem z SBL. KMT spolu s SBL vytvořily pro tyto volby, vzhledem k programové blízkosti obou stran, koalici, neboť si obě strany byly vědomy, že si jinak budou navzájem ubírat voliče (Cheng a Tam 2005: 3-23).

Prezident Chen porazil Lien Chana s rozdílem pouhých 0,2% hlasů. Chen Shui-bian a viceprezidentka Annette Lu Hsiu-lien (Lu Xiulian 呂秀蓮; 1944-) získali dohromady 50,11% odevzdaných platných hlasů, kdežto předseda KMT Lien Chan spolu se Soong Chu-yuem obdrželi 49,89% hlasů (Ibid.).

Za velmi těsným vítězstvím Chen Shui-biana pravděpodobně stál incident, při kterém byli prezident a viceprezidentka Annette Lu při předvolební kampani postřeleni. Incident se odehrál den před začátkem voleb. V důsledku tohoto incidentu prezident uplatnil Národní bezpečnostní protokol, díky kterému bylo povoláno na 200 000 příslušníků armády a policie do stavu pohotovosti. Po sečtení všech hlasů označila Ústřední volební komise 337 297 z nich za neplatné v důsledku nejasností, zda volební místnosti, ve kterých byly tyto hlasy odevzdány, dodržovaly odpovídající normy (Ibid.).

Lien Chan označil výsledky voleb za neregulérní a požadoval přepočítání hlasů, neboť procento neplatných hlasů obdržených KMT bylo více jak desetkrát vyšší než u DPS. Lien Chan dokonce vyslovil podezření, že pokus o atentát na prezidenta a viceprezidentku byl fingovaný. Čtyři týdny po volbách Ústřední volební komise potvrdila vítězství Chen Shui-biana (Ibid.).

Slavnostní inaugurace prezidenta Čínské republiky se již tradičně uskutečnila 20. května. Ve svém inauguračním projevu ke druhému volebnímu období Chen Shui-bian zmínil úspěchy, kterých Taiwan dosáhl při přechodu k demokracii a vyzdvihl potřebu budování občanské společnosti (*gongmin shehui* 公民社會; ZZF 2004).

V souvislosti s rozdílnou identifikací obyvatel na Taiwanu Chen Shui-biana uvedl, že otázky týkající se identity (*rentong* 認同) a etnicity (*zuqun* 族群) nemohou být přehlíženy, neboť Taiwan se skládá především z přistěhovalců (*Taiwan shi yi ge duoshu yimin de shehui* 台灣是一個多數移民的社會). Avšak bez ohledu na to, zda se jedná o obyvatele, kteří se na Taiwanu narodili či nikoli, jsou si všichni rovni (*Mei yi ge ren dou yongyou tongyi de diwei*

[32] Lien Chan se stal předsedou KMT v březnu 2000 poté, co z funkce odstoupil Lee Teng-hui (Jacobs 2012: 142).

每一個人都擁有同樣的地位). Přestože je Taiwan multietnický, tvoří jeden národ (*Zuqun duoyuan, guojia yiti* 族群多元, 國家一體). To, co si lidé podle prezidenta přejí, je sjednotit Taiwan (*tuanjie Taiwan* 團結台灣), stabilizovat čínsko-taiwanské vztahy (*wending liang'an* 穩定兩岸), stabilní společnost (*anding shehui* 安定社會)[33] a prosperující ekonomiku (*fanrong jingji* 繁榮經濟; Ibid.).

V otázce čínsko-taiwanských vztahů vyzdvihnul společné předky, kulturu a historické dědictví obyvatel obou stran úžiny. Na druhou stranu však poukázal na přání lidu na obou stranách být strůjci svého vlastního osudu, respektive nezávisle vykonávat svoji moc (*dangjia zuozhu* 當家作主). Poznamenal, že chápe historické a etnické důvody, které vedou Čínskou lidovou republiku k setrvávání na principu *„jedné Číny"* (*yi ge Zhongguo yuanze* 一個中國原則), na druhou stranu musí Peking porozumět víře taiwanského lidu v demokracii, mír a rozvoj. Pokud bude druhá strana pokračovat ve vyhrožování Taiwanu silou (*wuli de weixie* 武力的威脅) a politickou izolací (*zhengzhi de guli* 政治的孤立) a iracionálně setrvávat na vyloučení Taiwanu z mezinárodního společenství (*zujue yu guoji shehui zhiwai* 阻絕於國際社會之外), tak to bude mít za následek to, že lid na Taiwanu se více vzdálí druhé straně. Prezident Chen akcentoval svébytnost Taiwanu slovy:

> *„Skutečnost, že Čínská republika existuje na Taiwanu, Penghu, Kinmenu a Matsu a existuje jako člen mezinárodního společenství, nikoho neopravňuje k tomu, aby z jakéhokoli důvodu tuto skutečnost popíral.* (*Zhonghua Mingguo zai Tai, Peng, Jin, Ma cunzai, Taiwan zai guojishehui cunzai de shishi, bu rondu renhe ren yi renhe liyou jiayi fouding* 中華民國在台澎金馬存在, 台灣在國際社會存在的事實, 不容許任何人以任何理由加以否定這; Ibid.)".

Chen Shui-bian sice, tak jako ve svém prvním inauguračním proslovu, poukázal na odlišnosti politických systémů Taiwanu a Číny, nicméně vyjádřil přesvědčení, že při troše snahy mohou být tyto odlišnosti využity ve prospěch obou zemí a vést k vzájemné spolupráci. Zdůraznil také, že na Taiwanu je zcela svobodná demokratická společnost, ve které konečné rozhodnutí neleží v rukou jednoho člověka či jedné strany (*Taiwan shi yi ge wanquan ziyou minzhu de shehui, meiyou renhe ge ren huo zhengdang keyi daiti renmin zuochu zuihou de xuanze* 台灣是一個完全自由民主的社會, 沒有任何個人或政黨可以代替人民做出最後的選擇). Na druhou stranu však poznamenal, že pokud obě dvě strany budou chtít

[33] Jak jsme si již dříve uvedli, část obyvatel se identifikuje jako „Taiwanci", část jako Číňané a část se cítí být jak „Taiwanci", tak i Číňany.

spolupracovat na základě dobré vůle, pak mohou společně vybudovat prostředí, které bude založené na principu mírového rozvoje (*heping fazhan* 和平發展) a svobodné volby (*ziyou xuanze* 自由選擇). Takovouto spolupráci bude možno v budoucnosti rozvinout v jakoukoli podobu vztahů (*fazhan renhe xingshi de guanxi* 發展任何形式的關系) mezi ČR a ČLR, pokud si to lidé na Taiwanu budou přát (Ibid.).

Prezident vyjádřil také přání taiwanského lidu, na základě rostoucí interakce mezi oběma stranami za posledních deset let, rozšiřovat vzájemnou výměnu co se týče výměny informací (*zixun* 資訊), vzdělávání (*jiaoyu* 教育), kultury (*wenhua* 文化) a obchodu (*jingmao* 經貿). A na těchto základech pak vybudovat vzájemnou důvěru (*huxin* 互信; Ibid.).

Chen Shui-bian prohlásil, že následujících dvacet let bude klíčových pro taiwanskou transformaci (*zhuanxing* 轉型), ale je zároveň skvělou příležitostí pro ČLR vykročit směrem k demokratizaci a liberalizaci (*ziyouhua* 自由化). Podle Chen Shui-biana by se obě strany měly chopit příležitosti a měly by sledovat celosvětový soutěživý trend místo toho, aby setrvávaly na mrtvém bodě. Prezident uvedl, že věří (on a Taiwan), že pekingské autority uznají důležitost udržování míru v Taiwanské úžině, který je nezbytný pro rozvoj obou stran, ale také pro stabilitu asijsko-pacifického regionu. (*Women ye xiangxin, Bejing dangju yinggai renzhi weichi Taihai heping de xianzhuang, duiyu liang'an gezi de fazhan yiji Ya Taiqu yu wending de zhongyaoxing* 我們也相信, 北京當局應該認知維持台海和平的現狀, 對於兩岸各自的發展以及亞太區域穩定的重要性; Ibid.).

Prezident vyjádřil přesvědčení, že řešení čínsko-taiwanských vztahů je možné skrze vzájemné konzultace. Nicméně je nutné, aby se obě strany ujistily o tom, že současná situace v Taiwanské úžině nebude jednostranně měněna (*gongtong quebao Taihai de xianzhuang bu bei pianmian gaibian …*共同確保台海的現狀不被片面改變; Ibid.).

3.3 Dílčí závěr

Stejně jako Lee Teng-hui byl Chen Shui-bian otevřen oboustranným rozhovorům s ČLR. Chen Shui-bian si byl dobře vědom společných kořenů a pocitu sounáležitosti významné části obyvatel Taiwanu s obyvateli pevninské Číny. Na druhou stranu si byl vědom toho, že stále více lidí se začíná považovat za „Taiwance".[34] Z toho důvodu také ve svém

[34] V roce 2004 se 41,1% obyvatel považovalo za „Taiwance" a 47,7% obyvatel se identifikovalo zároveň jako „Taiwanci" a zároveň jako Číňané. Zbývající obyvatelé se identifikovali jako „Číňané" (ZDXYZ 2014). Viz Graf č. 1.

druhém inauguračním projevu hovořil o tom, že ačkoli je Taiwan multietnický, tvoří jeden národ. Prezident tak narážel na identifikaci obyvatel skrze pocit sounáležitosti, který cítí k Taiwanu.

Chen Shui-bian sice uznával společnou historii a etnický původ obyvatel ČR a ČLR, na druhou stranu ale vždy, stejně jako jeho předchůdce, zdůrazňoval odlišnosti politických systémů obou zemí. Chen Shui-bian kladl důraz na to, že je Taiwan demokratickou zemí, která uznává hodnoty svobody, míru a lidských práv.

V obou projevech také deklaroval, že jako prezident Taiwanu bude především chránit suverenitu a bezpečnost státu. Na druhou stranu ve svém prvním inauguračním projevu ujistil ČLR, že pokud druhá strana úžiny nebude zamýšlet použít vojenskou sílu proti Taiwanu, pak on jako prezident:

a) nevyhlásí nezávislost
b) nezmění název republiky
c) nebude prosazovat, aby byla do ústavy začleněna doktrína dvou zemí
d) nebude podporovat referendum, jehož výsledek by vedl ke změně statusu quo
e) neopustí Program národního sjednocení a Komisy pro národní sjednocení.

Chen Shuibian také vyjádřil ochotu ke vzájemné spolupráci mezi oběma stranami založené především na vzájemné hospodářské, informační a kulturní výměně a výměně v oblasti vzdělávání. Nicméně tato spolupráce byla vždy podmíněna dobrou vůlí obou stran, aktivní spoluprací, udržením míru a respektováním svobodné vůle lidu. Ve svém druhém inauguračním projevu dokonce nevyloučil ani možnost případného sjednocení v jakékoli podobě do budoucna, pokud to bude korespondovat s přáním obyvatel Taiwanu. Respektive uvedl, že spolupráce mezi oběma stranami bude moci být rozvinuta do jakékoli podoby v budoucnosti (za předpokladu splnění výše uvedených podmínek).

Prezident Chen Shui-bian při vykonávání svého mandátu nebyl v záviděníhodné pozici. Na jednu stranu stál v čele strany, která svoji existenci, kromě jiného, založila na řešení čínsko-taiwanské otázky, na druhou stranu byl vystaven vzrůstajícímu tlaku ze strany KMT. Ačkoli byl KMT nyní v opozici, v Legislativním dvoře měl v rámci tzv. Modrého

bloku (*Fanlan lianmeng* 泛藍聯盟) převahu.[35] A tak se prezident především v průběhu svého prvního volebního období snažil spíše vyhýbat kritice ze všech stran.

Chen Shui-bian vyvoval rozruch poté, co 3. srpna 2002 pronesl projev adresovaný účastníkům konference *Shijie Taiwan tong xiang hui lianhe hui* 世界台灣同鄉會聯合會 v Tokiu.[36] Ústředním problémem tohoto projevu byla formulace *yibian yiguo* 一遍一國 [jedna strana, jedna země]. Toto prohlášení sice vyvolalo tzv. „víkendovou roztržku" mezi Taiwanem a Čínou, ale demonstrovalo skutečnost, že Taiwan de facto funguje jako nezávislý stát (Ibid.).[37]

14. března 2005 schválila ČLR tzv. Protiseparatistický zákon (*Fan fenlie guojia fa* 反分裂國家法), kterým deklarovala použití síly v případě, že Taiwan vyhlásí nezávislost, neboť je neoddělitelnou součástí Číny. Zákon se skládá z deseti článků, přičemž v prvním článku se uvádí, že cílem tohoto zákona je zabránit odtržení Taiwanu od ČLR a zároveň prosazovat sjednocení mezi oběma stranami. Toto sjednocení by mělo být mírové, nicméně článek osm upravuje použití síly ze strany ČLR v případě vyhlášení nezávislosti (Zhao 2006: 79–94). Tento zákon pochopitelně vyvolal na Taiwanu bouřlivé reakce.

Nevoli vyvolaly také následné návštěvy neúspěšných kandidátů na post prezidenta a viceprezidenta Lien Chana a Soong Chu-yuho na pevnině v dubnu a květnu 2005. Během těchto návštěv se jak Lien Chan, tak i Soong Chu-yu setkali s vrcholnými představiteli ČLR, včetně s tehdejším generálním tajemníkem strany Hu Jintaem 胡錦濤 (1942–). Při těchto návštěvách se Lien Chan a Soong Chu-yu nezávisle na sobě shodli s Hu Jintaem na principech čínsko-taiwanské spolupráce. Tyto principy byly:

a) podpora konsenzu z roku 1992
b) řešení čínsko-taiwanských vztahů mírovou cestou
c) podpora ekonomické spolupráce
d) prosazovat účast Taiwanu v mezinárodních organizací, včetně WHO
e) navázat rozhovory na úrovni dvou stran (Jacobs 2012: 202–5).

[35] Vítězem parlamentních voleb v roce 2001 se sice stala prezidentova strana DPS, avšak spolu s Taiwanskou unií solidarity (*Taiwan tuanjie lianmeng* 台灣團結聯盟; TSU), se kterou utvořila tzv. Zelený blok (*Fanlü lianmeng* 泛綠聯盟), získala celkově pouze 100 mandátů, kdežto opoziční Modrý blok, tvořený KMT, Stranou blízkou lidu a Novou stranou (*Xindang* 新黨; NS), získal 115 mandátů (Schubert 2004: 534–54).
[36] Anglicky World Federation of Taiwanese Associations meeting (Jacobs 2012: 189).
[37] „Víkendová roztržka" proto, že byla během víkendu urovnána.

Těchto cest se však oba politici zúčastnili pouze jako představitelé jednotlivých politických stran, tedy KMT a SBL, nikoli jako představitelé Taiwanu (Ibid.).

Ve volbách v roce 2008 neměla DPS silného lídra, neboť během let 2000–2008 vyměnil Chen Shui-bian šestkrát premiéra a prezidentský post tak obsadil opět KMT.[38] DPS do voleb vedl bývalý premiér Frank Hsieh (1946–). DPS byla také zatížena řadou korupčních skandálů týkajících se samotného prezidenta Chen Shui-biana a jeho ženy Wu Su-chen (Wu Shuzhen 吳淑珍).[39] Předvolební kampaň KMT se zaměřovala především na nezkorumpovanou politiku a volby tak s přehledem vyhrál charismatický Ma Ying-jeou (Ma Yingjiu 馬英九; 1950–). Vítězství KMT ukončilo osmileté období vlády DPS.

[38] Během vlády Chen Shui-biana byli premiérem Tang Fei 唐飛, Chang Chun-hsiung (Zhang Junxiong 張俊雄), Yu Shyi-kun (You Xikun 游錫堃), Frank Hsieh (Xie Changting 謝長廷), Su Tseng-chang (Su Zhenchang 蘇貞昌). Chang Chun-hsiung byl v letech 2000-2008 jmenován dvakrát premiérem (Ibid.).

[39] Bývalý prezident Chen Shui-bian byl 11. září 2009 spolu se svou manželkou odsouzen na doživotí (trest byl později zmírněn) za korupci a zneužívání zvláštního prezidentského fondu. Chen Shuibian a jeho manželka vinu odmítají. O událostech z roku 2006, tedy o korupčních skandálech Chen Shuibiana a jeho rodiny, blíže hovoří ve svém článku „Taiwan in 2006: A Year of Political Turmoil“ Yun-han Chu (Chu 2007: 44–51).

4. Éra prezidenta Ma Ying-jeoua 馬英九 (2008–dosud)

22. března 2008 se na Taiwanu uskutečnily jedenácté prezidentské a viceprezidentské volby (*Di shi er ren Zhonghua minguo zongtong, fuzongtong xuanju* 第十二任中華民國總統, 副總統選舉). Vítězem se stal Ma Ying-jeou, kandidát KMT, který zvítězil s 58% platných odevzdaných hlasů (7,659,014 hlasů) a s náskokem 16% získal pohodlnou většinu.[40] Porazil tak kandidáta opoziční DPS Franka Hsieho, který obdržel celkově 42% hlasů (5,444,949 hlasů). Voleb se zúčastnilo 76,3% oprávněných voličů (ZXW 2008). Tyto volby, vzhledem k tomu, že se jich účastnily pouze dva politické subjekty, znamenaly pro DPS drtivou porážku, neboť lze obecně konstatovat, že při volbách ve kterých voliči vybírají pouze ze dvou kandidátů, se očekávají velmi těsné výsledky. Rozložení sil takovýchto dvou hlavních stran vychází ze štěpení uvnitř společnosti (Hloušek 2007: 361–78). Pakliže strana, jejíž program je založen na hlavních tématech, která rozdělují společnost, prohraje o 16% hlasů, vypovídá to o nespokojenosti voličů s daným politickým subjektem.

Po osmi letech strávených v opozici se KMT ujal znovu role vládnoucí strany a začal opět udávat tón vnitrostátní, ale i zahraniční politiky Taiwanu.

4.1 První volební období (2008–2012)

20. května 2008 pronesl nově zvolený prezident Ma Ying-jeou svůj první inaugurační projev nazvaný *„Lid [s vervou] povstal, znovuzrození Taiwanu* (*Renmin fenqi, Taiwan xinsheng* 人民奮起, 台灣新生)*"* adresovaný občanům Čínské republiky na Taiwanu.

V úvodní části proslovu prezident Ma Ying-jeou nejprve kriticky zhodnotil uplynulé období pod vládou svého předchůdce a opoziční DPS. Podle prezidenta v uplynulých letech plných zvratů důvěra lidu ve vládu klesla až na samé dno (*renmin dui zhengfu de xinlai die dao gudi* 人民對政府的信賴跌到谷底). Politické manipulace pokřivily základní společenské

[40] Ma Ying-jeou, dřívější primátor hlavního města (1998–2006), vystřídal ve funkci předsedy strany Lien Chana. Do funkce předsedy KMT byl zvolen v červnu 2005 (Jacobs 2012: 208–11).

hodnoty (*zhengzhi caozuo niugu le shehui de hexin jiazhi* 政治操作扭曲了社會的核心價值) a lid ztratil pocit ekonomického bezpečí (*renmin shiqu le jingji anquangan* 人民失去了經濟安全感). Nyní si však zvolil nezkorumpovanou politiku (*zhengzhi qinglian* 政治清廉), ekonomickou otevřenost (*jingji kaifang* 經濟開放), etnickou harmonii (*zuqun hexie* 族群和諧), mír na obou březích (*liang'an heping* 兩岸和平) a hledí směrem do budoucna (*ying xiang weilai* 迎向未來; ZZF 2008).

Ma Ying-jeou sice jmenovitě nehovořil o vládě svého předchůdce, ovšem z jeho řeči bylo zcela zřejmé, že má na mysli právě předchozích osm let pod vedením *Chen Shui-biana*. To, že naráží na korupční skandály kolem Chen Shui-biana a jeho rodiny, nepřímo stvrdil větou: *„Moc korumpuje, absolutní moc korumpuje bezvýhradně (Quanli shi ren fuhua, juedui de quanli shi ren juedui de fuhua* 權力使人腐化, 絕對的權力使人絕對的腐化; Ibid.)*"*.

V souvislosti se zmiňovaným problémem korupce, se kterým se Taiwan dlouhodobě potýká, poukázal nový prezident na nutnost, aby Taiwan usiloval o kvalitnější demokracii, která by se stala vzorem pro demokracie etnických Číňanů kdekoli na světě, neboť (dle Ma Ying-jeoua) přispět k rozvoji demokracie etnických Číňanů kdekoli na světě je jejich historická povinnost (*Wei quanqiu Huaren de minzhu fazhan zuochu shiwuqianli de gongxian, zhe shi women wufa tuixie de lishi zeren.* 為全球華人的民主發展作出史無前例的貢獻, 這是我們無法推卸的歷史責任; Ibid.)".

Pokud jde o oblast mezinárodních vztahů, prezident zmínil, že si přeje, aby se Taiwan stal váženým členem mezinárodního společenství (*guoji shehui zhong shou ren jingzhong de chengyuan* 國際社會中受人敬重的成員), který vykonává vztahy s ostatními členy prostřednictvím principů důstojnosti, svrchovanosti (*zizhu* 自主), pragmatismu (*wushi* 務實) a flexibility (*linghuo xing* 靈活性). Ma Ying-jeou uvedl, že Taiwan se chce aktivně účastnit spolupráce v rámci asijsko-pacifického regionu (*Women yao jiji canyu Ya Tai quyu hezuo* 我們要積極參與亞太區域合作), a to především prostřednictvím prohlubování vztahů se svými strategickými obchodními partnery (*zhuyao maoyi huoban* 主要貿易夥伴; Ibid.).

Následně hovořil o zajištění bezpečnosti Taiwanu prostřednictvím spolupráce s USA a zvyšování bezpečnosti ostrova: *„Chceme posílit spolupráci s USA, naším spojencem [v oblasti] bezpečnosti a obchodním partnerm (Women yao qianghua yu Meiguo zhe yi wei*

anquan mengyou ji maoyi huoban de hezuo guanxi 我們要強化與美國這一位安全盟友及貿易夥伴的合作關係*).* Prezident uvedl, že on a jeho administrativa jsou odhodláni bránit bezpečnost Taiwanu. Z toho důvodu upraví rozpočet na obranu (*guofang yusuan* 國防預算) tak, aby byl racionální a obstarají si nezbytné zbraně obranné povahy (*fangwei xing wuqi* 防衛性武器), jejichž pomocí chtějí vybudovat solidní kontingent národní obrany (*yi dazao yi zhi jianshi de guofang jinlü* 以打造一支堅實的國防勁旅; Ibid.).

V otázce směřování čínsko-taiwanských vztahů uvedl, že doufá, že obě strany budou schopny chopit se současné ojedinělé historické příležitosti a počínaje dnešním dnem společně otevřou novou stránku dějin vzájemného míru a prosperity (*Haixia liang'an neng zhuazhu dangqian nande de lishi jiyu, cong jintian kaishi, gongtong kaiqi heping gong rong de lishi xin ye* 海峽兩岸能抓住當前難得的歷史機遇, 從今天開始, 共同開啟和平共榮的歷史新頁). V souladu s převažujícím myšlenkovým proudem na Taiwanu „ne sjednocení (*bu tong* 不統) ne nezávislosti (*bu du* 不獨), ne válce (*bu wu* 不武)" a v souladu s právním rámcem ústavy Čínské republiky hodlá pokračovat v konsenzu z roku 1992, kdy obě strany stvrdily existenci pouze jedné Číny. Ma Ying-jeou prohlásil, že ČR bude v otázce čínsko-taiwanských vztahů usilovat o takovou situaci, která bude výhodná pro obě zúčastněné strany a bude usilovat o celkovou normalizaci vztahů mezi oběma zeměmi.[41] Ovšem rozvoj bilaterárních vztahů je podmíněn tím, že Taiwan nebude v mezinárodní izolaci. Prezident podotkl, že výchozím bodem, který by vedl k situaci výhodné pro obě dvě strany průlivu je celková normalizace styků obchodní a kulturní výměny (*jingmao wanglai yu wenhua jiaoliu de quanmian zhengchanghua* 經貿往來與文化交流的全面正常化; Ibid.)

Ma Ying-jeou uvedl, že Taiwan již podnikl přípravy pro zahájení vzájemných konzultací (*xieshang* 協商) a doufá, že začátek víkendových přímých letů v červenci tohoto roku a příjezd turistů z pevniny na Taiwan umožní oběma stranám vykročit do zcela nové éry čínsko-taiwanských vztahů (*zhanxin shidai* 嶄新的時代). Neměnným cílem Taiwanu je usilovat o oboustranný mír a udržení stability v regionu (*Zhuiqiu liang'an heping yu weichi quyu wending, shi women bubian de mubiao* 追求兩岸和平與維持區域穩定, 是我們不變的

[41] Tyto cíle byly zmíněny již 12. dubna 2008 na fóru Bo'ao. Asijské fórum Boao 博鰲亞洲論壇 *(Bo'ao Yazhou luntan),* též známé pod zkratkou BFA, je nevládní nezisková organizace, která byla formálně založena v únoru 2001. Sídlem BFA je město Boao v provinci Hainan. Cílem BFA je prohlubovat spolupráci a ekonomickou výměnu v Asii a vytvářet platformu pro dialog mezi vládami, obchodními společnostmi a jednotlivci ze strany odborné veřejnosti v ekonomických, sociálních a environmentálních otázkách (BAF b.r.).

目標). Taiwan chce bezpečnost, prosperitu, ale ještě více chce důstojnost (*Taiwan yao anquan, yao fanrong, geng yao zunyan* 台灣要安全, 要繁榮, 更要尊嚴). Bilaterální vztahy se mohou rozvíjet směrem kupředu, pouze pokud nebude Taiwan v mezinárodní izolaci (*Weiyou Taiwan zai guoji shang bu bei guli, liang'an guanxi caineng gou xiangqian fazhan.*. 唯有台灣在國際上不被孤立, 兩岸關係才能夠向前發展; Ibid.).

Prezident Ma Ying-jeou také poukázal na fakt, že Čínská lidová republika v otázce směřování čínsko-taiwanských vztahů sleduje podobné cíle. V souvislosti s tím zmínil tři projevy učiněné tehdejším prezidentem ČLR Hu Jintaem v březnu a dubnu téhož roku. V dubnu 2008 Hu Jintao zastával názor, že by obě strany měly mezi sebou „vybudovat vzájemnou důvěru, odložit rozepře (*gezhi zhengyi* 擱置爭議), hledat podobnosti v odlišnostech (*qiutong cun yi* 求同存異) a společně tak vytvořit situaci, která bude výhodná pro všechny (*gong chuang shuangying* 共創雙贏; Ibid.).

Tento pohled je identický s naším (*Zhe xie guandian dou yu wo fang de linian xiangdang de yizhi* 這些觀點都與我方的理念相當的一致), komentoval Ma Ying-jeou a pokračoval, že chce apelovat na obě strany, aby se smířily a poskytovaly si vzájemnou pomoc. Taiwan se dle Ma Ying-jeoua upřímně stará o blahobyt jedné miliardy a tři sta miliónů spoluobčanů na pevnině a doufá, že kontinentální Čína bude pokračovat ve směřování ke svobodě, demokracii a prosperitě všech kvůli dlouhodobému mírovému rozvoji bilaterálních vztahů, který by vytvořil historické podmínky pro takovou situaci, která by byla výhodná pro všechny (Ibid.).

4.2 Druhé volební období (2012–dosud)

14. ledna 2012 obhájil Ma Ying-jeou post prezidenta Čínské republiky, když v pátých přímých prezidentských volbách (*Di shi san ren Zhonghua minguo zongtong, fuzongtong xuanju* 第十三任中華民國總統、副總統選舉 [Třinácté volby prezidenta a viceprezidenta Čínské republiky]) zvítězil s 51,6% hlasů (6,891,139 hlasů) a porazil tak kandidátku opoziční DPS Tsai Ing-wen (Cai Yingwen 蔡英文; 1956–). Tsai Ing-wen získala celkově 45,6% hlasů

(6,093,578 hlasů). Na třetím místě skončil Soong Chu-yu (1942-), který kandidoval za stranu SBL. Jeho strana však ve volbách získala pouhých 2,8% hlasů (369,588 hlasů; ZXW 2012).

Tyto volby ukázaly jistý pokles popularity (ztráta 6,4 % hlasů oproti předchozímu volebnímu období) charismatického Ma Ying-jeoua a mírný nárůst popularity DPS, která v předchozích volbách propadla díky již zmiňovaným korupčním skandálům. K úbytku hlasů KMT přispěla také účast třetího subjektu ve volbách, a to právě SBL, jejíž předseda Soong Chu-yu byl původně členem KMT, dokud v roce 2000 nezaložil stranu SBL, která je programově blízká KMT, s nímž spolupracuje v rámci tzv. Pan-modré koalice.

Ve svém inauguračním projevu, který pronesl 21. května 2012 při příležitosti slavnostního znovuuvedení do úřadu, se Ma Ying-jeou nejprve ohlédl za uplynulým funkčním obdobím 2008–2012. Poznamenal, že Taiwan dokázal překonat finanční cunami, která ho postihla v důsledku celosvětové finanční krize, dosáhl vysoké úrovně etiky v rámci státní správy a co se týče čínsko-taiwanských vztahů, dosáhl nejpokojnějších vztahů s ČLR za posledních šedesát let (*Women dizao le liushi nianlai zui heping de Taihai qingshi* 我們締造了六十年來最和平的臺海情勢).[42] Nadcházející období své vlády označil Ma Yingjiu jako „zlaté desetiletí“ (*huangjin shinian* 黃金十年; ZZF 2012).[43]

V souvislosti se směřováním čínsko-taiwanských vztahů Ma Ying-jeou uvedl, že bezpečnost státu je klíčová pro zachování Čínské republiky (*Guojia'anquan shi Zhonghua minguo shengcun de guanjian* 國家安全是中華民國生存的關鍵). Domnívá se, že třemi železnými pilíři bezpečnosti (*anquan de tie san jiao* 安全的鐵三角) na obou stranách Taiwanského průlivu jsou:

a) živá diplomacie (*huolu waijiao* 活路外交)
b) expanze v rámci mezinárodního prostoru (*tuozhan guoji kongjian* 拓展國際空間)
c) odstrašení vnějších hrozeb prostřednictvím jednotek národní armádní obrany (*yi guofang wuli xia zu wailai weixie* 以國防武力嚇阻外來威脅; Ibid.).

V uplynulých čtyřech letech dle Ma Ying-jeou setrvávala jeho administrativa na principech rovnosti (*duideng* 對等), důstojnosti a reciprocity (*huhui* 互惠). Obnovila

[42] *Qingshi* 情勢 = situace, okolnosti.
[43] Směřováním politiky Ma Ying-jeou a se ve svém článku „Taiwan in 2012: Curse of the Second-Term President?“ zabývá podrobněji Ming-Tong Chen (Chen 2013: 206-13).

bilaterální systematické konzultace (*huifu liang'an zhiduhua xieshang* 恢復兩岸制度化協商), podepsala 16 smluv (*qianshu 16 xiang xieyi* 簽署 16 項協議), dosáhla oboustranného usmíření (實現兩岸和解) a snížení napětí v Taiwanském průlivu (*jiangdi Taihai jinzhang* 降低臺海緊張; Ibid.).

Ma Ying-jeou uvedl, že směřování čínsko-taiwanských vztahů musí být v souladu s ústavou Čínské republiky, musí zachovávat současnou situaci „ne sjednocení, ne samostatnosti, ne válce" a musí prosazovat pokojný rozvoj obou stran na základě principu „jedna Čína, dva systémy", dle konsenzu z roku 1992. Nicméně pokud jde o princip „jedné Číny", uvedl, že pod pojmem „jedna Čína" se samozřejmě myslí Čínská republika (*Women suo shuo de „yi Zhong", dangran jiu shi Zhonghua minguo* 我們所說的「一中」，當然就是中華民國). Podle Ústavy zahrnuje suverenní území Čínské republiky Taiwan i pevninskou Čínu (*Yiju xianfa, Zhonghua minguo lingtu zhuquan hangai Taiwan yu Dalu* 依據憲法, 中華民國領土主權涵蓋臺灣與大陸). Ma Ying-jeou také dodává, že v uplynulých dvaceti letech ústavní definice byla „jedna Čínská republika, dvě oblasti" (*ershi nianlai liang'an de xianfa dingwei jiushi „yi ge Zhonghua Minguo, liang ge diqu"* 二十年來兩岸的憲法定位就是「一個中華民國, 兩個地區) a během vlády bývalých tří prezidentů se tato definice nikdy nezměnila (*lijing san wei zongtong, congwei gaibian* 歷經三位總統, 從未改變; Ibid.).

Ma Ying-jeou dodal, že v uplynulých čtyřech letech se jeho administrativa řídila tímto principem: „nejprve záležitosti, které spěchají, poté záležitosti, které nespěchají (*xian ji hou huan* 先急後緩); nejprve záležitosti, které jsou jednoduché, později záležitosti, které jsou složité (*xian yi hou nan* 先易後難); nejprve ekonomika, poté politika (*xian jing hou zheng* 先經後政; Ibid.).

Na závěr pak ještě dodal, že doufá, že se v následujících čtyřech letech obě strany otevřou spolupráci v nových oblastech a budou pokračovat v posilování míru, zvyšování prosperity a prohlubování vzájemné důvěry *(Weilai si nian, liang'an yao kaituo xin de hezuo lingyu, jixu gonggu heping, kuoda fanrong, shenhua huxin* 未來四年, 兩岸要開拓新的合作領域, 繼續鞏固和平, 擴大繁榮, 深化互信; Ibid.).

4.3 Dílčí závěr

Prezident Ma Ying-jeou stejně jako jeho předchůdci vyjádřil ve svých inauguračních projevech zájem Čínské republiky na zachování míru a stability v Taiwanském průlivu. V otázce budování čínsko-taiwanských vztahů vyzdvihuje Ma Ying-jeou stejně jako jeho předchůdci demokratické principy a doufá, že se ČLR i nadále bude ubírat směrem k demokracii a svobodě, neboť tyto principy jsou nezbytné k vytvoření takových podmínek, které by byly výhodné pro obě zúčastněné strany. Ma Ying-jeou říká, že v otázce budování čínsko-taiwanských vztahů je na prvním místě ekonomika a teprve poté až politika (*xian jing hou zheng* 先急後緩). Zde můžeme pozorovat jistou podobnost s jeho předchůdcem Chen Shui-bianem, který také během své vlády prosazoval hospodářskou, informační, kulturní a jinou spolupráci s ČLR. Spolupráce mezi Taiwanem a ČLR však vždy byla, a to jak za vlády Chen Shui-biana, tak i Ma Ying-jeoua, podmíněna udržením míru mezi oběma stranami. Ačkoli byli Chen Shui-bian a Ma Ying-jeou každý z jiné politické strany, v jejich rétorice týkající se čínsko-taiwanských vztahů najdeme více podobností než bychom čekali od členů nesmiřitelných opozičních stran. V klíčové otázce budoucího směřování čínsko-taiwanských vztahů byli nicméně oba prezidenti pragmatickými realisty.

Jak Ma Ying-jeou uvádí, bezpečnost je pro Taiwan klíčová a Taiwan je připraven ji bránit. V této souvislosti použil Ma Ying-jeou označení *guojia anquan* 國家安全. Povšimněme si zde především použitého pojmu *guojia* [stát]. Budeme-li na toto označení nahlížet v souladu s prohlášením Ma Ying-jeoua o tom, že pod pojmem „jedna Čína (*yi Zhong* 一中)“ se samozřejmě myslí Čínská republika, zjistíme, že Ma Ying-jeou nemá ani tak na mysli Taiwan, ale Čínskou republiku včetně Taiwanu. V tom případě dostává *guojia anquan* zcela jiný rozměr, neboť se hovoří o bezpečnosti celé Čínské republiky, tedy včetně pevniny. Bezpečnost státu má být zajištěna prostřednictvím třech železných pilířů (*anquan de tie san jiao* 安全的鐵三角). Těmito pilíři jsou:

a) živá diplomacie (*huolu waijiao* 活路外交)
b) expanze v rámci mezinárodního prostoru (*tuozhan guoji kongjian* 拓展國際空間)
c) odstrašení vnějších hrozeb prostřednictvím jednotek národní armádní obrany (*yi guofang wuli xia zu wailai weixie* 以國防武力嚇阻外來威脅

V souvislosti s odstraněním vnějších hrozeb hovořil prezident Ma také o navyšování rozpočtu na armádu a vybudování solidní obrany. Nicméně Taiwan dlouhodobě usiluje o udržení míru a stability v regionu a použití síly v případě krize lze tedy považovat za krajní řešení.

Ma Ying-jeou také uvedl, že politika směřování čínsko-taiwanských vztahů musí být v souladu s ústavou Čínské republiky. Pro utváření čínsko-taiwanských vztahů jsou klíčové tyto principy:

1) ne sjednocení (*bu tong* 不統)
2) ne samostatnosti (*bu du* 不獨)
3) ne válce (*bu wu* 不武).

Na druhou stranu dle Ma Ying-jeoua Čínská republika usiluje o to, aby se stala uznávaným členem mezinárodního společenství, a chce realizovat mezinárodní vztahy na základě principů svrchovanosti, pragmatismu a pružnosti. Prezident Ma je také přesvědčen, stejně jako svého času Lee Teng-hui, že klíčem ke konečnému uspořádání čínsko-taiwanských vztahů není spor ohledně nezávislosti, ale způsob života a klíčové hodnoty.“

Výsledky posledních voleb na místní úrovni, resp. komunálních voleb (*Difang gongzhirenyuan xuanju* 地方公職人員選舉, též pod pojmem *Jiu he yi xuanju* 九合一選舉 [Devatery volby]), které se na Taiwanu uskutečnily 29. listopadu 2014, však vedly ke změně rozložení sil mezi jednotlivými politickými stranami. KMT v těchto volbách utrpěl drtivou pořážku (*jida cuobai* 極大挫敗), jenž vedla jejího předsedu Ma Ying-jeoua k odstoupení z funkce předsedy strany.[44] Ma Ying-jeou na tiskové konferenci 2. prosince 2014 oznámil, že následujícího dne požádá stranu o uvolnění z funkce (ZS 2014a). Wu Den-yih (Wu Dunyi 吳敦義; 1948–), téhož času druhý místopředseda KMT (*Di'er fuzhuxi* 第二副主席) a viceprezident Čínské republiky, se ujal funkce zastupujícího předsedy strany (*daili zhuxi* 代理主席), dokud nebude zvolen na sjezdu KMT předseda nový.[45] Funkce premiéra se pak ujal Mao Chi-kuo (Mao Zhiguo 毛治國; 1948–; ZS 2014b). S největší pravděpodobností bude do funkce předsedy strany zvolen Chu Li-luan (Zhu Lilun 朱立倫; 1961–), který jako jediný

[44] Příčinami neúspěchu KMT v těchto volbách se zabývám v závěru této práce.
[45] Dle stanov KMT se volba nového předsedy musí uskutečnit do třech měsíců. Stanovy KMT byly schváleny v roce 1924, později však byly měněny prostřednictvím dodatků (KMT 1924).

kandidát KMT vyhrál primátorské volby (*zhixia shizhang* 直轄市長 [primátor]). Chu Li-luan kandidoval ve volebním obvodě *Xin Taibei* 新台北. V komunálních volbách však byla úspěšná opoziční DPS.

Volby druhého řádu (SOE), tedy v tomto případě volby na místní úrovni, nám mohou naznačit výsledky nadcházejících voleb prvního řádu, tedy v případě Taiwanu výsledky prezidentských voleb či výsledky voleb parlamentních.[46,47] SOE jsou z tohoto důvodu vnímány jako takové volby „na nečisto". Výsledky posledních voleb proto vyvolaly v KMT zděšení, neboť na počátku roku 2016 se budou konat jak volby prezidentské, tak i volby parlamentní. KMT má tudíž jen zhruba rok na to, aby přesvědčil voliče o tom, že prošel očistou a je připraven naslouchat voličům.

Možné vítězství DPS v nadcházejících volbách a nesouhlas voličů s pro-čínskou politikou Ma Ying-jeoua vzbuzují otázku,[48] jakým směrem se budou ubírat čínsko-taiwanské vztahy za předpokladu, že v prezidentských volbách na počátku příštího roku doopravdy zvítězí opozice. U některých pozorovatelů tento scénář vyvolává jisté obavy, neboť se domnívají, že nezmění-li DPS svoji dosavadní politiku vůči ČLR, mohlo by dojít k ochlazení vztahů mezi oběma stranami úžiny.

Tohoto možného scénáře si všímá například Austin Ramzy pro *The New York Times* v článku „Loss by Taiwan's Governing Party Raises Fears That Ties With China Will Sour" (Ramzy 2014). Podle Ramzyho nahlíží Peking výsledky posledních voleb jako krok, který by mohl předcházet referendu o vyhlášení nezávislosti. V takovém případě by ČLR přistoupila k použití síly na základě protiseparatistického zákona, který ČLR schválila v roce 2005 a jehož prostřednictvím deklarovala použití síly v případě, že Taiwan vyhlásí nezávislost.[49] Z tohoto důvodu se někteří pozorovatelé obávají, že případné vítězství DPS ve volbách v roce 2016 by mohlo zvěstovat období napjatých vztahů mezi ČLR a Taiwanem a to i přesto, že během období vlády Ma Ying-jeoua došlo k oteplování vztahů mezi oběma stranami. Avšak dle Ramzyho prohlubování pout mezi Taiwanem a Čínou na základě ekonomických vztahů, vzbuzuje u mnohých „Taiwanců" obavy, že toto prohlubování vztahů podkopává autonomii

[46] Vzhledem k tomu, že je Taiwan zemí s poloprezidentským systémem, lze jako volby prvního řádu, tedy takové volby, kterým voliči přikládají větší význam, vnímat jak volby prezidentské, tak i parlamentní.
[47] Teorie voleb druhého řádu byla prvně navržena Karlheinzem Reifem a Hermannem Schmittem v roce 1980. Přestože teorie SOE vycházela původně z voleb do Evropského parlamentu, je obecně platná i pro ostatní volby druhého řádu, tedy v našem případě volby na místní úrovni (Karlheinz a Hermann 1980: 3–44).
[48] Nesouhlasem voličů s pro-čínskou politikou Ma Ying-jeoua se zabývám v závěru této práce.
[49] Blíže k protiseparatistickému zákonu viz předchozí kapitolu.

Taiwanu (Ramzy 2014).[50] V tomto ohledu souhlasím s konsenzem dalších autorů, že vyhlášení nezávislosti Taiwanu není na pořadu dne. Možnými scénáři vývoje čínsko-taiwanských vztahů, tedy i případným vyhlášením nezávislosti Taiwanu, se zabývám v závěru této práce.

[50] Viz tzv. Slunečnicové hnutí *Taiyang hua xueyun* 太陽花學運 (blíže v závěru práce).

5. Závěr

5.1 Proměna čínsko-taiwanských vztahů

Poválečné uspořádání po druhé světové válce a následnou bipolární konfrontaci mezi západním a východním blokem můžeme považovat za jednu z hlavních příčin přetrvávání patové situace v čínsko-taiwanských vztazích v období studené války. Relativní klid v oblasti byl sice čas od času narušen krizí v Taiwanské úžině, ale díky tomu, že garantem bezpečnosti Čínské republiky byly USA a vzhledem k tomu, že díky čínsko-sovětské roztržce se ČLR nemohla opírat o podporu Sovětského svazu, nedošlo k eskalaci sporu.

V roce 1964 však došlo ke změně rozložení sil v rámci mezinárodního společenství. Díky uskutečněné nukleární zkoušce se Čína zařadila mezi světové mocnosti a ostatním hráčům mezinárodní politické scény došlo, že je do budoucna třeba s ní počítat. To, že nedošlo k jaderné, ale ani konvenční konfrontaci bylo dáno několika důvody. Za prvé použití jaderných zbraní je již od konce druhé světové války, kdy došlo k bombardování Hirošimy a Nagasaki, považováno ze zcela krajní řešení. Za druhé zainteresované státy, tedy především ČLR a USA, byly vyčerpány z války v Koreji a ve Vietnamu. Za třetí války jsou nepopulární u obyvatel jakéhokoli režimu. Za čtvrté Čankajšek i Mao Zedong již byli v pokročilém věku a tak je docela možné, že se jim, vzhledem k vyváženému rozložení sil, do válečného konfliktu nechtělo pouštět, neboť výsledek byl značně nejistý.

Nicméně ani Čankajšek, ani Mao Zedong neměli vůli k usmíření a tak první nabídka ke smíření přišla až po smrti obou představitelů. Pod vedením Deng Xiaopinga začala ČLR akcentovat politiku mírového sjednocení. Odpovědí na tzv. „Trojí sjednocení“ (*santong* 三通) skrze poštovní (*tongyou* 通郵), letecké (*tonghang* 通航) a obchodní spojení (*tongshang* 通商) však byla politika „tří ne“ (*sanbu zhengce* 三不政策), která zahrnovala tyto body:

a) *bu jiechu* 不接觸 [nebýt ve styku]

b) *bu tanpan* 不談判 [nevyjednávat]

c) *bu tuoxie* 不妥協 [nedělat kompromisy] (EY 2012).

K největšímu pokroku v budování čínsko-taiwanských vztahů došlo za vlády Lee Teng-huie (1988-2000). V roce 1990 byl ustanoven poradní orgán pro národní sjednocení, byla jím Rada pro národní sjednocení (*Guojia tongyi weiyuan hui*). V únoru 1991 pak tato Rada vydala Směrnici pro národní sjednocení (*Guojia tongyi gangling* 國家統一綱領), která byla založena na principu „jedné Číny" (*yi ge Zhongguo* 一個中國). Tento program naznačil tři fáze, které jsou podmínkou pro budoucí sjednocení:

a) uskutečnění politických reforem na pevnině
b) ustanovení oficiálních komunikačních kanálů
c) ustanovení organizace, která by měla za úkol připravit sjednocení demokratické Číny (Ibid.).

K navázání bilaterálních rozhovorů s ČLR byla v roce 1991 zřízena polooficiální Nadace pro styky přes Taiwanskou úžinu (*Haixia jiaoliu jijin hui* 海峽交流基金會). Jejím protějškem se pak měla stát Asociace pro vztahy přes Taiwanskou úžinu *(Haixia liang'an guanxi xiehui* 海峽兩岸關係協會), zřízená ČLR (Ibid.).

V roce 1992 došlo k neoficiálním rozhovorům na úrovni Nadace a Asociace. Tyto přípravné rozhovory se uskutečnily především díky rostoucí ekonomické provázanosti obou zemí. Výsledkem těchto rozhovorů pak byl tzv. Konsenzus z roku 1992 (*Jiu er gongshi* 九二共識), kterým obě strany stvrdily existenci pouze jedné Číny. Zároveň se však shodly, že jejich interpretace jedné Číny se liší (*yi Zhong ge biao* 一中各表; Ibid.).

Prezident Lee Teng-hui byl asi nejvíce nakloněn sjednocení obou zemí (*guojia tongyi* 國家統一). Dokonce prohlásil, že na Taiwanu není vůbec potřebné a ani možné zvolit si cestu nezávislosti Taiwanu (*Tai du* 台獨). Společným cílem obou stran dle Lee Teng-hui mělo být usilovat o sjednocení země. V červnu 1999 však Lee Teng-hui v rozhovoru pro Deutsche Welle prohlásil, že vztahy mezi Taiwanem a ČLR lze spíše označit za vztahy na úrovni dvou států (*liangguo lun* 兩國論) či za vztahy zvláštní povahy na úrovni dvou států než na úrovni ústřední vlády a provincie, respektive regionální vlády.

Také Chen Shui-bian byl ochoten řešit otázku „jedné Číny". Jeho politika v otázce čínsko-taiwanských vztahů je známá pod pojmem 四不一沒 (*si bu yi mei* [Pět ne]). Podstatou

této politiky bylo, že pokud KS Čínské lidové republiky nebude zamýšlet použít vojenskou sílu proti Taiwanu, pak Chen Shui-bian:

a) nevyhlásí nezávislost (*bu xuanbu duli* 不宣佈獨立)
b) nezmění název republiky (*bu genggai guohao* 不更改國號)
c) nebude prosazovat, aby byla do ústavy začleněna doktrína dvou zemí (*bu tuidong liangguo lun ru xian* 不推動兩國論入憲)
d) nebude podporovat referendum, jehož výsledek by vedl ke změně statutu quo (*bu tuidong gaibian xianzhuang de tongdu gongtou* 不推動改變現狀的統獨公投)
e) neopustí Směrnici pro národní sjednocení a Radu pro národní sjednocení (*meiyou feichu guo tong gangling yi guo tong hui de wenti* 沒有廢除國統綱領與國統會的問題).

Chen Shui-bian ve svém druhém inauguračním projevu dokonce uvedl, že na základě spolupráce a dobré vůle je možné vybudovat vztahy mezi ČLR a ČR. Tyto vztahy by dle něho mělo být možné v budoucnosti rozvinout do jakékoli podoby, tedy nevylučuje možnost případného sjednocení.

Na druhou stranu vyvolal Chen Shui-bian rozruch poté, co v srpnu 2002 použil formulaci *yibian yiguo* 一遍一國 [jedna strana, jedna země]. Toto prohlášení demonstrovalo skutečnost, že Taiwan de facto funguje jako nezávislý stát.

Poté, co se ujal úřadu, uvedl Ma Ying-jieou, že se v otázce čínsko-taiwanských vztahů hodlá řídit především převažujícím myšlenkovým proudem na Taiwanu:

a) ne sjednocení (*bu tong* 不統)
b) ne nezávislosti (*bu du* 不獨)
c) ne válce (*bu wu* 不武)

A v souladu s právním rámcem ústavy Čínské republiky hodlá pokračovat v konsenzu z roku 1992, kdy obě strany stvrdily existenci pouze jedné Číny. Podle Ma Ying-jeoua je bezpečnost státu klíčová. Bezpečnost státu má být zajištěna prostřednictvím třech železných pilířů (*anquan de tie san jiao* 安全的鐵三角). Těmito pilíři jsou:

a) živá diplomacie (*huolu waijiao* 活路外交)

a) expanze v rámci mezinárodního prostoru (*tuozhan guoji kongjian* 拓展國際空間)
b) odstrašení vnějších hrozeb prostřednictvím jednotek národní armádní obrany (*yi guofang wuli xia zu wailai weixie* 以國防武力嚇阻外來威脅

Ma Ying-jeou také jako jediný prezident hovoří (v inauguračním projevu) o navyšování rozpočtu na armádu a budování obranných jednotek. Politika Ma Ying-jeoua byla též ovlivňována principem „nejprve záležitosti, které spěchají, poté záležitosti, které nespěchají“ (*xian ji hou huan* 先急後緩); „nejprve záležitosti, které jsou jednoduché, později záležitosti, které jsou složité“ (*xian yi hou nan* 先易後難); „nejprve ekonomika, poté politika“ (*xian jing hou zheng* 先經後政). V souvislosti s čínsko-taiwanskými vztahy tedy vyplývá, že ekonomika je pro čínsko-taiwanské vztahy klíčová. Na druhou stranu uspořádání čínsko-taiwanských vztahů, vzhledem k délce trvání sporu, není záležitostí, která by spěchala a rozhodně není záležitostí jednoduchou.

5.2 Obecné charakteristiky prezidentských projevů

Z inauguračních projevů je možné vypozorovat, že všichni prezidenti akcentovali demokratické hodnoty, jako jsou např. svrchovanost lidu, svoboda či lidská práva, přičemž dle Lee Teng-huie je svoboda nejdůležitější základní lidskou hodnotou (*renlei zui jiben de jiazhi* 人類最基本的價值). Ačkoli je Taiwan mladou demokracií (a snad právě proto) jsou si jeho obyvatelé vědomi významu demokracie. Z toho důvodu byl vždy rozvoj vztahů mezi ČR a ČLR podmíněn demokratickými principy jako jsou rovnost, reciprocita či respektování svobodné vůle lidu.

Společným cílem všech prezidentů také bylo chránit suverenitu, důstojnost a bezpečnost státu. Když jsem použila termín „stát“ (*guojia* 國家), pak jsem ho použila záměrně, přestože jsem si vědoma, že Taiwan není suverenním státem. Přestože není nezávislý, požívá Taiwan většiny atributů svébytného státu (disponuje vlastním územím, má stálé obyvatele a vykonává moc nad tímto územím a jeho obyvateli). Čínská republika je tedy státem s vnitřní suverenitou, který vykonává moc na svém území, vnější suverenity se jí však nedostává.

Prezidenti Čínské republiky používají ve svých inauguračních projevech také označení *guojia*. V případě Lee Teng-huie je pojmu *guojia* použito v souvislosti s Čínskou republikou. Lee Teng-hui použil pojem *guojia* např. když hovořil o tom, že Čínská republika byla původně suverénním státem, či když hovořil o sjednocení země (*guojia tongyi* 國家統一). Také Chen Shui-bian a Ma Ying-jeou používají ve svých projevech pojmu *guojia*, pouze ho každý používají v trochu jiném smyslu.

Hovoří-li Chen Shui-bian o *guojia*, pak má na mysli spíše Taiwan než celou Čínskou republiku, což si můžeme doložit na výroku, kdy Chen Shui-bian uvádí: „*Taiwan je multietnická společnost* (*Taiwan shi yi ge duoshu yimin de shehui* 台灣是一個多數移民的社會)“ a následně pak dodává: *„přestože je Taiwan multietnický, tvoří jeden národ* (*zuqun duoyuan, guojia yiti* 族群多元、國家一體)“. Navíc Chen Shui-bian zde používá *guojia* spíše ve smyslu národ než stát.

Ma Ying-jeou používá označení *guojia* např. v souvislosti s bezpečností státu (*guojia anquan* 國家安全). V této souvislosti lze pojem 國家 překládat jako stát. Budeme-li na *guojia* nahlížet v souladu s prohlášením Ma Ying-jeoua o tom, že pod pojmem „jedna Čína (*yi Zhong* 一中)“ se samozřejmě myslí Čínská republika, zjistíme, že Ma Ying-jeou nemá na mysli Taiwan, ale Čínskou republiku (včetně Taiwanu). Hovoří-li Ma Ying-jeou o bezpečnosti státu, pak hovoří o bezpečnosti celé Čínské republiky, tedy včetně pevniny.

Prezidenti ve svých projevech používají jak označení Čínská republika (*Zhonghua minguo* 中華民國), tak i Taiwan (*Taiwan* 台灣), přičemž označení Taiwan převažuje a v některých případech značně. Lee Teng-hui ve svém projevu z roku 1996 použil označení Taiwan celkem třináctkrát, kdežto označení Čínská republika devětkrát. Chen Shui-bian použil označení Taiwan ve svém projevu z roku 2004 celkem v čtyřiceti jedna případech, kdežto označení Čínská republika pouze v devíti případech. V projevu z roku 2008 použil Taiwan v čtyřiceti osmi případech a Čínskou republiku v osmi případech. Ma Ying-jeou ve svém prvním inauguračním projevu používá označení Čínská republika celkem desetkrát, zatímco označení Taiwan používá celkem padesátkrát. Ve svém druhém inauguračním projevu zmínil Čínskou republiku celkem jedenáctkrát, zatímco Taiwan použil třiačtyřicetkrát.

Společnou charakteristikou projevů je také odkazování ke společné historii a kulturnímu dědictví Číňanů na pevnině a na Taiwanu. Chen Shui-biana poukazuje na společnou zkušenost Taiwanu a kontinentální Číny pod nadvládou imperialistů. Podle něho by se tato společná zkušenost měla stát platformou pro společné odhodlání usilovat o svobodu, demokracii a dodržování lidských práv.

Podle Lee Teng-huie je posledních padesát let ideologického soupeření mezi ČR a ČLR tragédií, kdy Číňan bojuje s Číňanem (*Zhongguoren de Zhongguoren* 中國人打中國人). Přestože mají společný původ, v důsledku dlouhého odloučení se obě země vyvinuly v dva zcela odlišné politické systémy s odlišným způsobem života. Ve svých projevech všichni prezidenti poukazovali na rozdílné politické systémy obou zemí, avšak například Chen Shui-bian vyjádřil přesvědčení, že při troše snahy mohou být tyto odlišnosti využity ve prospěch obou zemí a vést ke vzájemné spolupráci. Dle Lee Teng-huie se spor mezi oběma stranami netýká národnostní či kulturní identity, ale týká se odlišného politického systému a životního stylu.

V otázce řešení čínsko-taiwanských vztahů prosazují všichni prezidenti pragmatickou diplomacii (*wushi waijiao* 務實外交) v souladu s principy dobré vůle a vzájemné prospěšnosti, neboť si jsou vědomi nutnosti zajistit v asijsko-pacifické oblasti klid a mír. Podle Lee Teng-huie je mírová tolerance jediným způsobem, jak vyřešit vzájemné nepřátelství. Všichni prezidenti se také shodují na tom, že uspořádání čínsko-taiwanských vztahů musí být ku prospěchu obou stran (*shuangying* 雙贏).

Přestože z větší části převažuje v inauguračních projevech v souvislosti s otázkou čínsko-taiwanských vztahů smířlivý tón, dávají všichni prezidenti důrazně najevo, že nebudou snášet výhružky ze strany ČLR a nenechají se zastrašovat, neboť jako prezidenti Čínské republiky jsou především povinni chránit suverenitu (*weihu guojia de zhuquan* 維護國家的主權), důstojnost (*zunyan* 尊嚴) a bezpečnost státu (*anquan* 安全). Podle Chen Shui-biana vyhrožování Taiwanu silou a politickou izolací a setrvávání na vyloučení Taiwanu z mezinárodního společenství ze strany ČLR povede k tomu, že lid na Taiwanu se více vzdálí druhé straně. Podle Ma Ying-jeoua se mohou bilaterární vztahy rozvíjet kupředu, pouze pokud nebude Taiwan v mezinárodní izolaci. Ma Ying-jeou si přeje, aby se Taiwan stal váženým členem mezinárodního společenství a vykonával vztahy s ostatními členy prostřednictvím důstojnosti, svrchovanosti a pragmatismu.

Všichni prezidenti jsou si vědomi rostoucí interakce mezi oběma stranami, především pokud jde o oblast obchodu. Z toho důvodu se nebrání prohlubování vzájemné výměny i v jiných oblastech jako je výměna informací, kulturní výměna či výměna v oblasti vzdělávání.

Určitý přehled o charakteru prezidentských projevů si můžeme udělat, podívame-li se na to s jakými pojmy se v nich pracuje (viz slovníček pojmů). Tak například *anquan mengyou* 安全盟友 [bezpečnostní spojenec], *duideng* 對等 [rovnost], *heping fazhan* 和平發展 [mírový rozvoj], *huhui* 互惠 [reciprocita], *huolu waijiao* 活路外交 [živá diplomacie], *jiji hezuo* 積極合作 [aktivní spolupráce], *jingji fazhan* 經濟發展 [ekonomický rozvoj], *jingji kaifang* 經濟開放 [ekonomické otevření], *linghuo xing* 靈活性 [flexibilita] atd. Na základě uvedených pojmů můžeme usuzovat, že rétorika prezidentských projevů je v otázce čínsko-taiwanských vztahů spíše smířlivá a v souladu s všeobecným trendem budování vztahů mezi jednotlivými státy mezinárodní politické scény racionální (viz budování vztahů na základě spolupráce v oblasti ekonomiky, výměny informací, kulturní výměny atd.). Vezmeme-li si pojmy *duideng* 對等 [rovnost] a *huhui* 互惠 [reciprocita] zjistíme, že se jedná o základní pojmy mezinárodního práva, které se vztahují k úpravě vztahů mezi jednotlivými subjekty mezinárodního práva. Používají-li prezidenti ČR těchto pojmů v souvislosti s budováním čínsko-taiwanských vztahů, pak víceméně říkají, že ČR, respektive Taiwan je v jejich očích subjektem mezinárodního práva, tedy „svrchovaným" státem.

5.3 Možná řešení do budoucna

Poté, co jsme se blíže seznámili s proměnou směřování čínsko-taiwanských vztahů, nabízí se otázka, jakým směrem se budou nadále ubírat čínsko-taiwanské vztahy. Možných scénářů je několik. Za prvé může dojít k sjednocení Taiwanu s ČLR. Za druhé může dojít k vyhlášení nezávislosti Taiwanu. Za třetí bude zachován současný stav.

Pokud by mělo dojít k sjednocení Taiwanu s ČLR, pak z pohledu Taiwanu to je možné pouze pod podmínkou demokratizace Číny a v souladu se svobodnou vůlí lidu. Obyvatelé na Taiwanu si jsou sice vědomi společných kořenů s pevninskými Číňany, ale zároveň jsou si vědomi svojí odlišnosti a jsou na ni hrdí. Samozřejmě by mohl být Taiwan k pevninské Číně připojen násilím, ale to by jistě vyvolalo nežádoucí reakci ze strany mezinárodního

společenství. Použití síly ze strany ČLR by dle mého názoru hrozilo pouze tehdy, pokud by Taiwan vyhlásil nezávislost.

Tím se dostáváme k možnosti vyhlášení nezávislosti. Přestože se čím dál tím více obyvatel identifikuje jako „Taiwanci“ (台灣人 *Taiwanren*), v loňském roce to dokonce bylo 60,4% obyvatel, tedy nadpoloviční většina, vyhlášení nezávislosti je vzhledem k nebezpečí použití síly ze strany ČLR nepravděpodobné. A to i přesto, že Taiwan požívá většiny atributů svébytného státu. Navíc je možné, že by vyhlášení nezávislosti bylo považováno ze strany mezinárodního společenství za zbytečnou provokaci.

Z výše uvedených důvodů se tedy domnívám, že nejpravděpodobnějším scénářem bude zachování současného stavu, neboť dobrovolné sjednocení ze strany Taiwanu je vzhledem k odlišnému politickému systému a odlišnému způsobu života nepravděpodobné.[51] Kromě toho v posledním roce jsme mohli pozorovat nevoli obyvatel Taiwanu se sbližováním mezi oběma stranami úžiny. Můžeme si zde uvést například tzv. „slunečnicové studentské hnutí“ (*Taiyang hua xueyun* 太陽花學運; březen-duben 2014), jehož účastníci protestovali proti prohlubování čínsko-taiwanských vztahů založených na provázané ekonomice. Nevole obyvatel s pro-čínskou politikou se také promítla ve výsledcích posledních voleb na místní úrovni (*Difang gongzhirenyuan xuanju* 地方公職人員選舉; 29. listopadu 2014).[52]

Také Olga Lomová vysvětluje ve svém článku „Lidé na Taiwanu odmítli sbližování s Čínou“ neúspěch KMT v těchto volbách jako důsledek nespokojenosti voličů s politikou Ma Ying-jeoua a KMT, která je podle ní postavena na: *„úzké hospodářské spolupráci a celkovém sbližování s ČLR, která Taiwan považuje za svoji „poslední dosud neosvobozenou provincii“*. Podle profesorky Lomové*: „propukla nespokojenost s vládní politikou poprvé naplno letos na jaře během studentských protestů označovaných jako „slunečnicová revoluce“. Nechuť k rychlému sbližování s Čínou posílily jistě také události v Hong-kongu, kde pokračují pouliční protesty proti tomu, že čínská vláda anulovala původní dohody o zavedení plné demokracie na jeho území* (Lomová 2014).“[53]

[51] Při svém odhadu budoucího vývoje vycházím z konceptu teorie her, která počítá s racionálním chováním hráčů, respektive států. Předpoklad racionality hráčů je však zároveň slabinou této teorie, protože někdy se prostě hráči chovají (nebo alespoň z našeho pohledu) iracionálně.

[52] Viz předchozí kapitolu

[53] V souvislosti s nepokoji v Hong Kongu se můžeme setkat s označením „deštníková revoluce“ *yusan geming* 雨傘革命.

K podobným závěrům v otázce budoucího vývoje čínsko-taiwanských vztahů dochází také profesor Zhang Baohui v kapitole „Peaceful Unification vs. Divided Rule: Assessing Political Relations across the Taiwan Strait“, která je součástí publikace *New Dynamics in Cross-Taiwan Strait Relations: How Far Can the Rapprochement Go?* z roku 2013. Profesor Zhang Baohui uvádí, že podle výzkumu z roku 2009 si 80% občanů Taiwanu přeje v otázce čínsko-taiwanských vztahů zachovat status quo, přičemž profesor Zhang dodává, že vláda Čínské republiky se v otázce čínsko-taiwanských vztahů řídí především většinovým názorem obyvatel (Zhang 2013: 122-3).

Podle profesora Zhanga bude udržení statusu quo realizovatelné za předpokladu, že bude splněno několik podmínek, především pak, že nedojde k výrazné změně v rozložení sil mezi zainteresovanými státy. Konkrétně pak profesor Zhang hovoří o tom, že udržení statusu quo v čínsko-taiwanských vztazích závisí především na rozložení síly mezi USA a ČLR, respektive dokud budou USA schopny odradit ČLR od sjednocení za pomoci síly, pak bude možno zachovat status quo Vzhledem k tomu, že v minulosti již došlo ke změně v rozložení sil (např. v roce 1964), je tento aspekt pro zachování statusu quo klíčový. Podle Zhanga by v případě změny v rovnováze sil mezi USA a ČLR ve prospěch ČLR bylo pouze otázkou času, kdy by došlo k sjednocení za pomoci síly. (Zhang 2013: 123).

Profesor Zhang si také všímá rostoucí ekonomické moci ČLR a podotýká, že podle některých odhadů by se ČLR mohla někdy kolem roku 2020 stát největší ekonomikou na světě a nahradit tak USA v roli nejmocnější země světa (Ibid.). Podle posledních údajů Mezinárodního měnového fondu (prosinec 2014) se však ČLR již největší ekonomikou světa stala (Carter 2014). Pokud bychom vycházeli z výše uvedeného tvrzení profesora Zhanga, pak ke změně v rozložení sil mezi klíčovými aktéry již došlo. Máme tedy očekávat brzké připojení Taiwanu k ČLR silou? Domnívám se, že nikoli, neboť mezinárodní vztahy nejsou tvořeny pouze na základě ekonomiky, i když ta v nich jistě hraje důležitou roli. ČLR jakožto člen OSN by měla dbát základních zásad mezinárodního práva a to především zásady nepoužití síly a mírového urovnání sporů.[54] A ze strany ostatních členů mezinárodního společenství na ni bude tlačeno, aby jednala v souladu s mezinárodním právem veřejným, ať už bude nejmocnější ekonomikou světa či nikoli.

Souvisejícím tématem, kterým se sice tato práce nezabývala, ale kterým je třeba se zabývat, je úprava vztahů mezi Čínskou republikou a ostatními státy či výkon právní ochrany

[54] Tyto zásady mezinárodního práva jsou upraveny Chartou OSN (OSN 1945).

Čínské republiky nad svými „občany“ z hlediska mezinárodního práva. Domnívám se, že současná situace vytváří řadu nejasností, neboť vzhledem k současnému stavu čínsko-taiwanských vztahů vzniká jakési právní vakuum.[55] Také Česká republika řešila, jak postupovat při uzavírání „mezinárodních smluv“ s Taiwanen. Konkrétně se touto problematikou zabýval Parlamentní institut Poslanecké sněmovny České republiky ve zprávě „Uzavírání mezinárodních smluv s Tchaj-wanem“.V této zprávě se uvádí, že legislativní postup, který by byl použitelný v případě uzavření „mezinárodní smlouvy“ mezi Taiwan a Českou republikou zůstává nevyjasněný (Parlamentní institut PS České republiky 2006: 8). Z tohoto důvodu se domnívám, že je třeba se tímto tématem zabývat hlouběji.

Na závěr nezbývá než dodat, že při řešení čínsko-taiwanských vztahů je žádoucí, aby si představitelé obou zemí uvědomili, že to, na čem skutečně záleží, jsou občané a jen oni mají právo demokraticky rozhodnout o svém dalším osudu a toto jejich rozhodnutí by mělo být respektováno, ať už bude jakékoli.

[55] Úpravou postavení Taiwanu z hlediska mezinárodního práva se částečně zabývá např. James R. Crawford (2007).

Slovníček pojmů

安定社會	*anding shehui*	stabilní společnost
安全盟友	*anquan mengyou*	bezpečnostní spojenec
安全的鐵三角	*anquan de tie san jiao*	tři železné pilíře bezpečnosti
白色恐怖	*Baise kongbu*	Bílý teror
本省人	*ben sheng ren*	obyvatelé, kteří se narodili na Taiwanu
不接觸	*bu jiechu*	nebýt ve styku
不談判	*bu tanpan*	nevyjednávat
不妥協	*bu tuoxie*	nedělat kompromisy
代理主席	*daili zhuxi*	zastupující předseda strany
黨外人士	*dangwai renshi*	nezávislý kandidát, nestraník
帝國主義的侵略	*diguo zhuyi de qinlüe*	imperialistická invaze
第一次國共內戰	*Di yi ci guo gong neizhan*	občanská válka (1927-37)
第二次國共內戰	*Di er ci guo gong neizhan*	občanská válka (1945-9)
第一次臺灣海峽危機	*Di yi ci Taiwan haixia weiji*	první krize v Taiwanské úžině (1954-5)
第二次臺灣海峽危機	*Di er ci Taiwan haixia weiji*	druhá krize v Taiwanské úžině (1958)
第三次臺灣海峽危機	*Di san ci Taiwan haixia weiji*	třetí krize v Taiwanské úžině (1995)
對等	*duideng*	rovnost
二二八事件	*Er er ba shijian*	incident 28. února (1947)
反分裂國家法	*Fan fenlie guojia fa*	Protiseparatistický zákon
泛藍聯盟	*Fanlan lianmeng*	Modrý blok
泛綠聯盟	*Fanlü lianmeng*	Zelený blok

繁榮經濟	*fanrong jingji*	prosperující ekonomika
防衛性武器	*fangwei xing wuqi*	zbraně obranné povahy
福祉	*fuzhi*	blahobyt
隔離	*geli*	odloučení, izolace
國防勁旅	*guofang jinglü*	kontingent národní obrany
國防預算	*guofang yusuan*	rozpočet na obranu
國共內戰	*Guo gong neizhan*	občanská válka (1927-37 a 1945-9)
國家安全	*guojia anquan*	bezpečnost státu
國家統一	*guojia tongyi*	sjednocení země
國家統一綱領	*Guojia tongyi gangling*	Program národního sjednocení
國家統一委員會	*Guojia tongyi weiyuan hui*	Komise pro národní sjednocení
國民大會	*Guomin da hui*	Národní shromáždění
國民黨	*Guomin dang*	Kuomintang
公民社會	*gongmin shehui*	občanská společnost
海峽交流基金會	*Haixia jiaoliu jijinhui*	Nadace pro styky přes Taiwanskou úžinu
海峽兩岸關係協會	*Haixia liang'an guanxi xiehui*	Asociace pro vztahy přes Taiwanskou úžinu
海峽兩岸關係	*Haixia liang'an guanxi*	vztahy mezi oběma stranami úžiny
和平發展	*heping fazhan*	mírový rozvoj
紅軍	*Hongjun*	Rudá armáda
候選人	*houxuanren*	kandidát
華興會	*Huaxing hui*	Sjednocená liga
互惠	*huhui*	reciprocita
活路外交	*huolu waijiao*	živá diplomacie
教育改革	*jiaoyu gaige*	reforma školského systému
甲午戰爭	*Jiawu zhanzheng*	čínsko-japonská válka (1894-5)

戒嚴令	*jieyan ling*	stanné právo
積極合作	*jiji hezuo*	aktivní spolupráce
經濟發展	*jingji fazhan*	ekonomický růst
經濟開放	*jingji kaifang*	ekonomické otevření
緊張緩和	*jinzhang huanhe*	období détente v mezinárodních vztazích (1969-79)
九二共識	*Jiuer gongshi*	Konsenzus z roku 1992
兩國論	*liangguo lun*	teorie dvou států
立法院	*Lifa yuan*	Legislativní dvůr
靈活性	*linghuo xing*	flexibilita
馬關條約	*Maguan tiaoyue*	Šimonosecká smlouva (1895)
民生主义	*minsheng zhuyi*	princip zajištění blaha lidu
民主	*minzhu*	demokracie
民主化	*minzhu hua*	demokratizace
民主進步黨	*Minzhu jinbu dang*	Demokratická pokroková strana
民族主义	*minzu zhuyi*	nacionalismus
叛亂省	*panluan sheng*	vzbouřenecká provincie
乒乓外交	*pingpang waijiao*	pingpongová diplomacie
請辭	*qingci*	rezignovat, požádat o uvolnění z funkce
情誼	*qingyi*	přátelství
親民黨	*Qinmin dang*	Strana blízská lidu
權力	*quanli*	moc
人權	*renquan*	lidská práva
認同	*rentong*	identita
人民自由意志的選擇	*renmin ziyou yizhi de xuanze*	volba na základě svobodné vůle lidu

三不政策	*Sanbu zhengce*	Politika tří ne
三民主義	*sanmin zhuyi*	Tři lidové principy
三通	*santong*	Trojí spojení
善意和解	*shanyi hejie*	vůle k usmíření
雙贏	*shuangying*	situace, která je výhodná pro obě strany
四不一沒	*si bu yi mei*	Pět ne
司法改革	*sifa gaige*	reformy soudního systému
太陽花學運	*Taiyang hua xueyun*	slunečnicové studentské hnutí
臺海緊張	*Taihai jinzhang*	napětí v Taiwanském průlivu
台灣獨立運動	*Taiwan duli yundong*	Hnutí za nezávislost Taiwanu
台灣海峽	*Taiwan haixia*	Taiwanská úžina
台灣民主國	*Taiwan minzhu guo*	republika Taiwan
台灣民主獨立黨	*Taiwan minzhu duli dang*	Nezávislá demokratická strana Taiwanu
台灣團結聯盟	*Taiwan tuanjie lianmeng*	Taiwanská unie solidarity
台灣意識	*Taiwan yishi*	taiwanské uvědomění
通航	*tonghang*	letecké spojení
同理心	*tonglixin*	vzájemné pochopení
通商	*tongshang*	obchodní spojení
通郵	*tongyou*	poštovní spojení
團結台灣	*tuanjie Taiwan*	sjednocení Taiwanu
拓展	*tuozhan*	expanze
外來政權	*wailai zhengquan*	režim příchozí zvenčí
外省人	*wai sheng ren*	obyvatelé Taiwanu, kteří na ostrov přišli z pevniny

穩定兩岸	*wending liang'an*	stabilizování čínsko-taiwanských vztahů
霧社事件	*Wushe shijian*	incidendent ve vesnici Wushe (1930)
武力的威脅	*wuli de weixie*	hrozba silou
務實	*wushi*	pragmatičnost
務實外交	*wushi waijiao*	pragmatická diplomacie
憲法增修條文	*xianfa zeng xiu tiaowen*	dodatek k ústavě
協商	*xieshang*	konzultace
協議	*xieyi*	dohoda
新黨	*Xin dang*	Nová strana
行政院	*Xingzheng yuan*	Výkonný dvůr
興中會	*Xingzhong hui*	Společnost pro oživení Číny
亞太區域	*Ya Tai quyu*	asijsko-pacifický region
严重急性呼吸综合症	*Yanzhong jixing huxi zonghezheng*	těžký akutní respirační syndrom (SARS)
一遍一國	*yibian yiguo*	jedna strana (úžiny), jedna země
一個中國	*yi ge Zhongguo*	jedna Čína, odlišná interpretace
移民	*yimin*	přistěhovalci
意識形態的不同	*Yishixingtai de butong*	ideologická nejednotnost
一中各表	*yi Zhong ge biao*	jedna Čína
永久和平	*yongjiu heping*	permanentní mír
雨傘革命	*yusan geming*	deštníková revoluce
正常化	*zhengchanghua*	normalizace
政局的安定	*zhengju de anding*	politická stabilita
政治的孤立	*zhengzhi de guli*	politická izolace
政治清廉	*zhengzhi qinglian*	nezkorumpovaná politika

直接民選	*zhijie minxuan*	přímé volby
直轄市長	*zhixia shizhang*	primátor
自主	*zizhu*	svrchovanost
中國共產黨	*Zhongguo gongchan dang*	Komunistická strana Číny
中國人民解放軍	*Zhongguo renmin jiefang jun*	Čínská lidová osvobozenecká armáda
中華民國	*Zhonghua minguo*	Čínská republika
中華民國在台灣	*Zhonghua minguo zai Taiwan*	Čínská republika na Taiwanu
中華人民和國	*Zhonghua renmin gongheguo*	Čínská lidová republika
中美共同防禦條約	*Zhongmei gongtong fangyu tiaoyue*	Smlouva o společné obraně mezi USA a Čínskou republikou
主權國家	*zhuquan guojia*	suverénní stát
主權在民	*zhuquan zai min*	svrchovanost lidu
轉型	*zhuanxing*	transformace
主要貿易夥伴	*zhuyao maoyi huoban*	strategický obchodní partner
自由	*ziyou*	svoboda
自由化	*ziyou hua*	liberalizace
自由選擇	*ziyou xuanze*	svobodná volba
總統, 福總統選舉	*zongtong, fuzontong xuanju*	prezidentské a viceprezidentské volby
總統就職演說	*zongtong jiuzhi yanshuo*	inaugurační projev prezidenta
族群	*zuqun*	etnicita
族群和諧	*zuqun hexie*	etnická harmonie
族群多元	*zuqun duoyuan*	multietnický

Prameny a literatura

Prameny

BFA b.r.: Boao Forum for Asia. (b.r.). About BFA [online]. Dostupné na: http://english.boaoforum.org/gylten/index.jhtml (navštíveno 6. 10. 2014).

DPS b.r.: Demokratická pokroková strana. (b.r.). About DPP [online]. Dostupné na: http://english.DPP.org.tw/about-the-DPP/ (navštíveno 5. 5. 2014).

DW 1999: Deutsche Welle. (24. 10. 2013.) Ein China, zwei Staaten [online]. Dostupné na: http://www.dw.de/ein-china-zwei-staaten/a-17180562 (navštíveno 1. 1. 2015).

EY 2012: Executive Yuan. (2012). Taiwan yearbook [online]. Dostupné na: http://www.ey.gov.tw/en/cp.aspx?n=FC5BD9B3D7E30CBD (navštíveno 10. 3. 2014).

KMT 1924: Kuomintang. (1924). Party Charter [online]. Dostupné na: http://www.kmt.org.tw/english/page.aspx?type=para&mnum=109 (navštíveno 27. 12. 2015).

MZV České republiky b.r.: Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. (b.r.) [online]. Tchaj-wan: Zahraničně-politická orientace [online]. Dostupné na: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/asie/tchaj_wan/politika/zahranicne_politicka_orientace.html (navštíveno 2. 2. 2014)

OSN 1945: Organizace spojených národů. (1945). Charter of the United Nations [online]. Dostupné na: http://www.un.org/en/documents/charter/ (navštíveno 6. 1. 2015).

OSN 1971: Organizace spojených národů. (1971). Restoration of the lawful rights of the People's Republic of China in the United Nations [online]. Dostupné na: http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/327/74/IMG/NR032774.pdf?OpenElement (navštíveno 12. 3. 2014).

PS České republiky 2008: Poslanecká sněmovna České republiky. (2008). Uzavírání mezinárodních smluv s Tchaj-wanem [online]. Dostupné na: www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=20945 (navštíveno 11. 1. 2015).

ZDXYZ 2014: Zhengzhi daxue xuanju yanjiu zhongxin. 政治大學選舉研究中心 [Centrum univerzity Cheng-chi pro výzkum voleb]. (9. 7. 2014). Taiwan minzhong Taiwanren/ Zhongguoren rentong qushi fenbu (1992 nian 6 yue-2014 nian 6 yue) 臺灣民眾臺灣人/中國人認同趨勢分佈 (1992 年 06 月~2014 年 06 月）[Proměna trendu identifikace obyvatel Taiwanu jako Taiwanci či Číňani červen 1992-2014] [online]. Dostupné na: http://esc.nccu.edu.tw/course/news.php?Sn=166 (navštíveno 27. 12. 2014).

ZS 2014a: Zhongyang she. 中央社 [Ústřední tisková agentura]. (29. 11. 2014). Guomindang cuobai Ma Yingjiu tanhua quanwen 國民黨挫敗: 馬英九談話全文 [Porážka Kuomintangu: Proslov Ma Ying-jeoua] [online]. Dostupné na: http://www.cna.com.tw/news/aipl/201411290321-1.aspx (navštíveno 27. 12. 2014).

ZS 2014b: Zhongyang she. 中央社 [Ústřední tisková agentura]. (3. 12. 2014). Zhongchang hui tongguo Wu Dunyi daili zhuxi 中常會通過吳敦義代理主席 [Ústřední komise KMT schválila Wu Den-yiho] [online]. Dostupné na: http://www.cna.com.tw/search/hydetailws.aspx?qid=201412030229&q=%E4%BB%A3%E7%90%86%E4%B8%BB%E5%B8%AD (navštíveno 27. 12. 2014).

ZXW 2008: Zhongyang xuanju weiyuanhui. 中央選舉委員會 [Ústřední volební komise]. (2008). Di shi er ren zongtong, fuzongtong xuanju houxuanren depiao ji dangxuan qingxing biao 第 12 任總統、副總統選舉候選人得票及當選情形表 [Dvanácté volby prezidenta a viceprezidenta, výsledky kandidátů a okolnosti zvolení] [online]. Dostupné na: http://web.cec.gov.tw/files/11-1000-781-1.php (navštíveno 8. 6. 2014).

ZXW 2012: Zhongyang xuanju weiyuanhui. 中央選舉委員會 [Ústřední volební komise]. (2012). Di shi san ren zongtong, fuzongtong ji di ba jie Lifa weiyuan xuanju 第 13 任總統、副總統及第 8 屆立法委員選舉 [Třinácté volby prezidenta a viceprezidenta a osmé

parlamentní volby] [online]. Dostupné na: http://vote2012.cec.gov.tw/zh_TW/P1/n000000000000000.html (navštíveno 8. 6. 2014).

ZZF 1947: Zhonghua zongtong fu. 中華民國總統付 [Kancelář prezidenta Čínské republiky]. (2000). Zhonghua minguo xianfa 中華民國憲法 [Ústava Čínské republiky] [online]. Dostupné na: http://www.president.gov.tw/Portals/0/download/%E4%B8%AD%E8%8F%AF%E6%B0%91%E5%9C%8B%E6%86%B2%E6%B3%95.pdf (navštíveno 7. 3. 2014).

ZZF 2000: Zhonghua zongtong fu. 中華民國總統付 [Kancelář prezidenta Čínské republiky]. (2000). Zhonghua minguo di shi ren zongtong, fuzongtong jiuzhi qingzhu dahui 中華民國第十任總統、副總統就職慶祝大 [Slavnostní uvedení do úřadu desátého prezidenta a viceprezidenta Čínské republiky] [online]. Dostupné na: http://www.president.gov.tw/Default.aspx?tabid=131&itemid=7542&rmid=514&sort=0&order=0 (navštíveno 18. 2. 2014).

ZZF 2004: Zhonghua zongtong fu. 中華民國總統付 [Kancelář prezidenta Čínské republiky]. (2004). Zhonghua minguo di yi shi ren zongtong xuanshi jiuzhidianli zhici 中華民國第十一任總統宣誓就職典禮致詞 [Inaugurační projev jedenáctého prezidenta Čínské republiky při složení přísahy] [online]. Dostupné na: http://www.president.gov.tw/Default.aspx?tabid=131&itemid=9453 (navštíveno 27. 4. 2014).

ZZF 2008: Zhonghua zongtong fu. 中華民國總統付 [Kancelář prezidenta Čínské republiky]. (2008). Zhonghua minguo di shi er ren zongtong ma ying jiu xiansheng jiuzhi yanshuo 中華民國第 12 任總統馬英九先生就職演說 [Inaugurační reč dvanáctého prezidenta Čínské republiky Ma Yingjiua] [online] Dostupné na: http://www.president.gov.tw/Default.aspx?tabid=131&itemid=13752 (citováno 5. 6. 2014).

ZZF 2012: Zhonghua zongtong fu. 中華民國總統付 [Kancelář prezidenta Čínské republiky]. (2012). Zhonghua minguo di shi san ren zongtong jiuzhi yanshuo - jianchi lixiang, xieshou gaige, dazao xingfu Taiwan 中華民國第 13 任總統就職演說—堅持理想、攜手改革、打造幸福臺灣 [Inaugurační projev třináctého prezidenta Čínské republiky: setrvávat

na ideálech, spolupracovat na reformách, vytvořit šťastný Taiwan] [online]. Dostupné na: http://www.president.gov.tw/Default.aspx?tabid=1103&itemid=27201 (citováno 1. 6. 2014).

Literatura

Bakešová, Ivana (1992). *Taiwan jiná Čína.* Havířov: Nakladatelství Petr P. Pavlík.

Bakešová et al. (2004). *Dějiny Taiwanu.* Praha: Lidové noviny.

Carter, Ben (2014). „Is China's economy really the largest in the world?". *BBC News* [online], 16. 12. 2014. Dostupné na: http://www.bbc.com/news/magazine-30483762 (navštíveno 12. 1. 2015).

Crawford, James R. (2007). „The Criteria for Satehood Applied: Some Special Cases". In: James R. Crawford *The Creation of States in International Law.* Oxford University Press, 198–220.

Dvořáková, Vladimíra a Kunc, Jiří. (1994). *O přechodech k demokracii*. Praha: SLON.

Fairbank, John (2007). *Dějiny Číny.* Praha: Lidové noviny.

Fürst, Rudolf (2004). „Tchaj-wan a jeho nezávislost." *Mezinárodní politika* 28.5, 13–5.

Fürst, Rudolf (2001). „Napětí v Tchajwanském průlivu a jeho internacionalizace." *Mezinárodní politika*, 25.7, 17–20.

Fürst, Rudolf (2008). „Tchaj-wan čeká změna kurzu." *Mezinárodní politika* 32.4, 14–7.

Grajdanzev, Andrew. J. (1942). „Formosa (Taiwan) Under Japanese Rule." *Pacific Affairs 1*5.3, 311–24 [online]. Dostupné na: http://www.jstor.org/stable/2752241 (navštíveno 2. 4. 2014).

Harrison, Selig S. (1988). „Taiwan after Chiang Ching-Kuo“. *Foreign Affairs* 66.4, 790–808 [online]. Dostupné na: http://www.jstor.org/stable/20043483 (navštíveno 30. 5. 2014).

Hloušek, Vít (2007). „Koncept konfliktních linií a problematika evropské integrace“. Sociologický časopis 43.2, 361–78.

Hughes, Christopher (1997). *Taiwan and Chinese nationalism: national identity and status in international society.* London: Routledge [online]. Dostupné z: http://site.ebrary.com/lib/natl/Doc?id=10057230 (navštíveno 23. 12. 2014).

Chang, Hui-Ching a Holt, Rich (2009). „Taiwan and ROC: A critical analysis of President Chen Shui-bien's construction of Taiwan identity in national speeches“. *National Identities* 11.3, 301–30.

Chen, Ming-Tong (2013). „Taiwan in 2012: Curse of the Second-Term President?“ *Asian Survey* 53.1, 206–13.

Chen, Qimao (1996). „The Taiwan Strait Crisis: Its Crux and Solutions.“ *Asian Survey* 36.11, 1055–66.

Cheng, Joseph Y. S. a Tam, Camoes C. K. (2005). „The Taiwan Presidential Election and Its Implications for Cross-Straits Relations: A Political Cleavage Perspective“. *Asian Affairs* 32.1, 3–23.

Chiu, Hsin-hui (2008). *The colonial 'civilizing process' in Dutch Formosa, 1624-1662* [online]. Dostupné na: http://site.ebrary.com/lib/natl/Doc?id=10363717 (navštíveno 2. 3. 2014).

Chu, Yun-han (2007). „Taiwan in 2006: A Year of Political Turmoil“. *Asian Survey* 47.1, 44–51.

Lomová, Olga (2014). „Lidé na Taiwanu odmítli sbližování s Čínou“. *Deník Referendum* [online], 1. 12. 2014. Dostupné na: http://denikreferendum.cz/clanek/19255-lide-na-taiwanu-odmitli-sblizovani-s-cinou (navštíveno 4. 1. 2015).

Li Denghui 李登輝 (1996). „*Qinlin Zhonghua minguo di jiu ren zongtong, fuzongtong qingzhu jiuzhi dianli* 親臨中華民國第九任總統, 副總統慶祝就職典禮 [Inaugurační projev devátého prezidenta a viceprezidenta Čínské republiky]“. In: Wang Meizhen 王美珍 (ed.) (1997), *Li zongtong Denghui xiansheng bashiwu nian yanlun xuanji* 李總統登輝先生八十五年言論選集. Taibei: Xinwenju.

Liao, Cynthia (2008). „The February 28 Incident. American Responses to the February 28 Incident in Taiwan“. Stanford Journal of East Asian Affairs, 8.1, 56–66. Dostupné na: http://sjeaa.stanford.edu/journal81/China2.pdf (navštíveno: 12. 4. 2014)

Jacobs, Bruce J. (2012). *Democratizing Taiwan.* Leiden: Brill [online]. Dostupné na: http://site.ebrary.com/lib/natl/Doc?id=10594360 (navštíveno 23. 12. 2014)

Matsumoto, Haruka I. (2010). *The Taiwan Strait Crisis of 1954-55 and U.S.-R.O.C. Relations*. [online]. Institute of Developing Economies. Dostupné na: http://ir.ide.go.jp/dspace/bitstream/2344/875/1/223.pdf (navštíveno 10. 3. 2014).

Manthorpe, Jonathan (2005). *Forbidden nation: a history of Taiwan* [online]. New York: Palgrave Macmillan. Dostupné na: http://site.ebrary.com/lib/natl/Doc?id=10167466 (navštíveno 10. 5. 2014).

Nash, John F., Jr. (1996). *Essays on Game Theory*. Cheltenham, U.K., and Brookfield, Vt.: Edward Elgar.

Niou, E. a Hsieh, J. (1996). „Taiwan's March 1996 Elections“. *Electoral Studies* 15.4, 545–50.

Niou, E. a Paolino, P. (2003). „The rise of the opposition party in Taiwan: explaining Chen Shui-bian’s victory in the 2000 Presidential election“. *Electoral Studies*, 22, 721–40.

Philips, Steven (2005). „Buliding a Taiwan Republic: The Independence Movement, 1945-Present“. In: *Dangerous strait: the U.S.-Taiwan-China crisis* [online]. New York: Columbia University Press. Dostupné na: http://site.ebrary.com/lib/natl/Doc?id=10183559 (navštíveno 31. 5. 2014).

Qiu Chuizheng 邱垂正 a Tong Zhenyuan 童振源 (2008). „*Chen Suibian zhengfu yu Ma Yingjiu zhengfu de Zhongguo zhanlue zhi bijiao yu jiantao* 陳水扁政府與馬英九政府的中國戰略之比較於檢討 [Revize a srovnání čínské strategie za vlády prezidentů Chen Shuibiana a Ma Yingjiua].“ *Guojia'anquan zhengce pinglun* 台灣國家安全政策評論 1: 78–99.

Ramzy, Austin (2014). „Loss by Taiwan's Governing Party Raises Fears That Ties With China Will Sour“. *The New York Times* [online], 26. 12. 2014. Dostupné na: http://www.nytimes.com/2014/12/27/world/asia/if-it-shrugs-off-chinas-embrace-taiwan-risks-more-than-just-trade-ties.html?_r=0 (navštíveno 12. 1. 2015).

Reif, Karlheinz a Schmitt, Hermann (1980). „Nine Second-Order National Elections: A Conceptual Framework for the Analysis of European Elections Results.“ *European Journal of Political Research* 8.1, 3–44.

Šanc, David (2009). „Politický systém Taiwanu“. In: Šanc, David (ed.). *Pacifická Asie. Z politologické perspektivy*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk.

Tien, Hung-Mao a Shiau, Chyuan-Jeng (1992). „Democracy in Taiwan: Part One“. *World Affairs*. 155.2, 58–61.

Wu, Yu-Shan (2011). „The Evolution of the KMT's Stance on the One-China Principle: National Identity in Flux”. In: Gunter Schubert, Jens Damm (ed.), *Taiwanese Identity in the 21st Century: Domestic, Regional and Global Perspectives*. London: Routledge.

Wu, Yu-shan (2013). „From Identity to Economy: Shifting Politics in Taiwan”. *Global Asia* 8.1, 114–19.

Wachman, Alan Michael (2004). *Taiwan: National Identity and Democratization*. USA: An East Gate Book.

Zhang, Baohui (2013). „Peaceful Unification vs. Divided Rule: Assessing Political Relations across the Taiwan Strait“. In: Hu Weixing (ed.), *New Dynamics in Cross-Taiwan Strait Relations: How Far Can the Rapprochement Go?* Abingdon, Oxon; New York: Routledge, 218–234.

Zhao, Suisheng (2006). „Conflict Prevention Across The Taiwan Strait And The Making of China's Anti-Secession Law“. *Asian Perspective*. 30.1, 79–94.

Příloha

Graf č. 1 Identifikace obyvatel jako „Taiwanci“ či „Číňané“ (1992-2014)

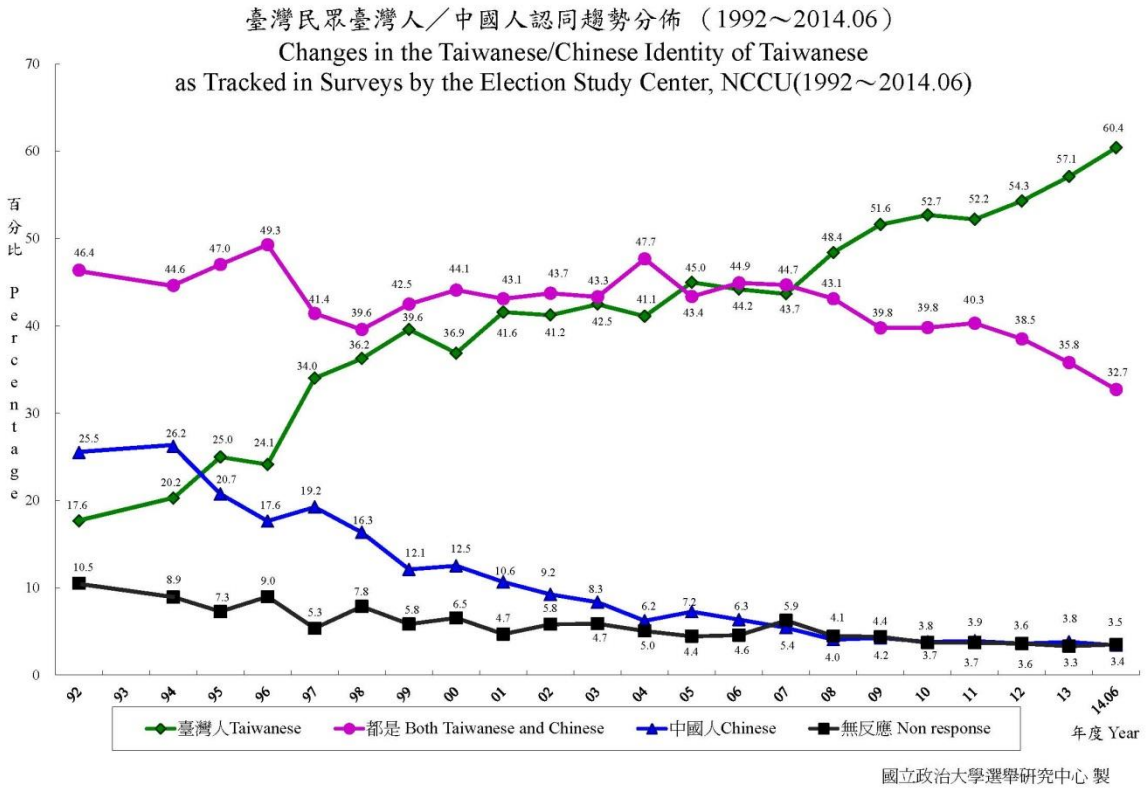

(ZDXYZ 2014).